

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Організаційно-методичні та практичні аспекти обліково-
контрольного процесу розрахунків із замовниками**

Виконала: **Бондар Дар'я Олегівна**
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник: **Назаренко Інна Миколаївна**
професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензент: **Плаксієнко Валерій Якович**
професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Полтавського університету економіки і торгівлі
м. Полтава

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Ступінь вищої освіти

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

Затверджую:
І.М. НАЗАРЕНКО

« 08 » листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Бондар Дар'ї Олегівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Організаційно-методичні та практичні аспекти обліково-контрольного процесу розрахунків із замовниками

2. База практичного дослідження: ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги», м. Київ
керівник роботи **Назаренко Інна Миколаївна, д.е.н., професор**
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від 25.11. 2024 р. № 3878/ос

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 08 грудня 2025 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і контролю, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і контролю.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

розкрити сутність, класифікацію та економічне значення розрахунків із замовниками, охарактеризувати їх роль у системі господарської діяльності підприємства;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження; дослідити методологічні підходи до організації обліково-контрольного процесу в системі бухгалтерського обліку;

оцінити передумови організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві;

дослідити порядок організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві та визначити проблемні аспекти у його функціонуванні.;

обґрунтувати напрями удосконалення обліку та проаналізувати організаційно-методичні засади контролю розрахунків із замовниками;

надати оцінку стану організації контролю та розробити напрями удосконалення контролю розрахунків із замовниками;

сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 08 » листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2024 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2024 р. - січень 2025 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2025 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2025 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2025 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2025 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-04 грудня 2025 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10 грудня 2025 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	08 грудня 2025 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	08-10 грудня 2025 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	11-12 грудня 2025 р.	

Здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем

Дар'я БОНДАР

Керівник роботи

Інна НАЗАРЕНКО

АНОТАЦІЯ

Бондар Д.О. Організаційно-методичні та практичні аспекти обліково-контрольного процесу розрахунків із замовниками. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за освітньою програмою «Облік і оподаткування» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Сумський національний аграрний університет, Суми, 2025.

У кваліфікаційній роботі проведено ґрунтовне дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку та контролю розрахунків із замовниками, які відіграють важливу роль у формуванні фінансових результатів та забезпеченні платоспроможності підприємства. У роботі висвітлено економічну природу та класифікацію розрахунків із замовниками, а також доведено їхнє значення в системі господарської діяльності підприємств. Особливу увагу приділено аналізу впливу операцій із розрахунків на фінансову стійкість підприємства та якість прийняття управлінських рішень.

Дослідження охоплює аналіз нормативно-правової бази, яка регламентує організацію обліку і контролю розрахункових операцій. Оцінено значущість чинного законодавства, національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а також підзаконних нормативів у формуванні облікової політики підприємства, зокрема у сфері взаємодії з дебіторами. Додатково відзначено важливість адаптації вимог нормативних актів до особливостей діяльності бухгалтерських компаній.

У роботі здійснено аналіз методологічних підходів до організації процесів обліку та контролю в умовах функціонування бухгалтерських фірм. Дослідження було проведене на прикладі діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «Простір бухгалтерські послуги». Проаналізовано особливості структури облікової системи, деталізовано механізми проведення розрахунків із клієнтами, а також оцінено стан документообігу на підприємстві, своєчасність виконання звірок, впровадження аналітичних процедур і рівень автоматизації облікових процесів. Результати дослідження підтвердили загалом ефективну організацію процесів обліку та контролю, яка відповідає специфіці аутсорсингової моделі діяльності підприємства. Водночас виявлено низку аспектів, що потребують подальшого вдосконалення. Серед них, зокрема, виділено необхідність більш детального аналітичного обліку за окремими замовниками, оптимізації графіків проведення контрольних заходів, а також підвищення системного підходу в роботі з контрагентами із підвищеним рівнем

ризиків. Також акцентовано на потребі удосконалення комунікації між підрозділами, відповідальними за контроль, для підвищення узгодженості процесів.

На основі проведеного дослідження розроблено рекомендації щодо вдосконалення процесів обліку та контролю розрахунків із замовниками. Рекомендовано запровадити чітко регламентовану систему внутрішнього контролю, оптимізувати документообіг, підвищити ефективність аналітичної підтримки управління дебіторською заборгованістю, впровадити сучасні підходи до оцінки ризиків неплатежів і системний моніторинг ключових операційних показників. Реалізація запропонованих заходів сприятиме вдосконаленню прозорості облікової діяльності, посиленню платіжної дисципліни клієнтів і покращенню фінансових показників підприємства. Впровадження цих заходів забезпечить більш стабільне функціонування підприємства в умовах мінливого ринкового середовища.

Ключові слова: облік, контроль, замовники, дебіторська заборгованість, внутрішній контроль, нормативно-правове регулювання, аналітика, ризики, розрахунки.

ABSTRACT

Bondar D.O. Organizational, methodological, and practical aspects of the accounting and control process for settlements with customers. Qualification work for obtaining a Master's degree in the educational program «Accounting and Taxation» in the specialty 071 «Accounting and Taxation». Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025.

The qualification work conducts a thorough study of the theoretical and practical aspects of organizing accounting and control of settlements with customers, which play an important role in shaping financial results and ensuring the solvency of the enterprise. The work highlights the economic nature and classification of settlements with customers, and proves their importance in the system of economic activity of enterprises. Particular attention is paid to analyzing the impact of settlement transactions on the financial stability of the enterprise and the quality of management decisions.

The study covers an analysis of the regulatory framework governing the organization of accounting and control of settlement transactions. The significance of current legislation, national and international accounting standards, as well as subordinate regulations in the formation of an enterprise's accounting policy, in

particular in the field of interaction with debtors, is assessed. Additionally, the importance of adapting the requirements of regulatory acts to the specifics of accounting companies' activities is noted.

The paper analyzes methodological approaches to the organization of accounting and control processes in the context of accounting firms. The research was conducted using the example of the limited liability company “Prostir Accounting Services.” The features of the accounting system structure were analyzed, the mechanisms for settlements with clients were detailed, and the state of document flow at the enterprise, the timeliness of reconciliations, the implementation of analytical procedures, and the level of automation of accounting processes were assessed. The results of the study confirmed the generally effective organization of accounting and control processes, which corresponds to the specifics of the outsourcing model of the enterprise. At the same time, a number of aspects were identified that require further improvement. Among them, in particular, the need for more detailed analytical accounting for individual customers, optimization of schedules for control measures, and improvement of a systematic approach in working with high-risk counterparties were highlighted. The need to improve communication between the departments responsible for control in order to increase the consistency of processes was also emphasized.

Based on the study, recommendations were developed to improve the processes of accounting and control of settlements with customers. It is recommended to introduce a clearly regulated internal control system, optimize document flow, improve the effectiveness of analytical support for accounts receivable management, introduce modern approaches to assessing the risks of non-payment, and systematically monitor key operating indicators. The implementation of the proposed measures will contribute to improving the transparency of accounting activities, strengthening customer payment discipline, and improving the financial performance of the enterprise. The implementation of these measures will ensure more stable operation of the enterprise in a changing market environment.

Keywords: accounting, control, customers, accounts receivable, internal control, regulatory and legal regulation, analytics, risks, settlements.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ	12
1.1. Сутність, класифікація та значення розрахунків із замовниками в системі господарської діяльності	12
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю розрахунків із замовниками	16
1.3. Методологічні підходи до організації обліково-контрольного процесу в системі бухгалтерського обліку	19
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ І НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	23
2.1. Передумови організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги»	23
2.2. Організація обліку розрахунків із замовниками	42
2.3. Напрями удосконалення обліку розрахунків із замовниками	50
РОЗДІЛ 3 КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	55
3.1. Організаційно-методичні засади контролю розрахунків із замовниками	55
3.2. Оцінка стану організації контролю розрахунків із замовниками у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги»	59
3.3. Напрями удосконалення контролю розрахунків із замовниками	63
ВИСНОВОК	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку ринкових відносин ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових чинників фінансової стабільності підприємства. Зростання обсягів господарських операцій, розширення кола контрагентів та підвищення конкуренції на ринку послуг потребують удосконалення системи контролю розрахунків із замовниками. Недосконалість процедур внутрішнього контролю, відсутність повної автоматизації облікових процесів та обмежена аналітика створюють ризики виникнення простроченої або сумнівної дебіторської заборгованості, що може негативно впливати на ліквідність і фінансовий стан підприємства. Бухгалтерський облік повинен бути організований так, щоб уникати накопичення значної суми дебіторської заборгованості. Одним із ключових завдань у роботі з заборгованостями є своєчасний контроль за обліком розрахунків. Цей процес має починатися з відділу маркетингу, де аналізується клієнтська база та оцінюється репутація клієнтів, і завершуватися у бухгалтерії підприємства, де здійснюється звірка наданих послуг, виставлених рахунків та отриманих платежів.

Питання організації обліку та контролю розрахунків із замовниками активно досліджували численні вітчизняні вчені, серед яких Бондарєва Т.Г [1], Бишовець А.О. [3], Бутинець Ф.Ф. [2], Кононенко Л.В. [10], Кравченко О.В. [11], Немкович О.Б. [1], Поддєрьогін А.М. [23], Степаненко О.І. [2], Ткачук Л.М. [29], та інші. Сьогодні дана тематика залишається надзвичайно актуальною, оскільки сучасні технології та програмні засоби, що застосовуються у процесі реалізації продукції, постійно змінюють підходи до обліку та контролю фінансових розрахунків.

Зв'язок роботи з науковою темою. Кваліфікаційна робота виконувалася в межах науково-дослідної теми Сумського національного аграрного університету кафедри обліку і оподаткування: «Теоретичні, методологічні та практичні аспекти трансформації формування та аудиту обліково-звітної компоненти управління підприємств (установ, організацій) в транспарентних умовах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0122U001378).

Метою роботи є обґрунтування організаційно – методичних та практичних аспектів та ідентифікація пропозицій щодо удосконалення обліку та контролю розрахунків із замовниками.

Відповідно до поставленої мети та структури дослідження у роботі сформульовано такі завдання:

- розкрити сутність, класифікацію та економічне значення розрахунків із замовниками, охарактеризувати їх роль у системі господарської діяльності підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення обліку та контролю розрахунків із замовниками, визначити його вплив на організацію облікових процедур;
- дослідити методологічні підходи до організації обліково-контрольного процесу в системі бухгалтерського обліку;
- оцінити передумови організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві ТОВ «Простір бухгалтерські послуги», визначити особливості діяльності підприємства, що впливають на облікову систему;
- дослідити порядок організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві та визначити проблемні аспекти у його функціонуванні;
- обґрунтувати напрями удосконалення обліку розрахунків із замовниками, спрямовані на підвищення аналітичності та результативності облікового процесу;
- проаналізувати організаційно-методичні засади контролю розрахунків із замовниками, визначити їх відповідність сучасним вимогам;
- надати оцінку стану організації контролю розрахунків із замовниками у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги», виявити недоліки та ризики;
- розробити напрями удосконалення контролю розрахунків із замовниками, включаючи організаційні, методичні та аналітичні заходи.

Об'єктом дослідження є система обліку та контролю розрахунків із замовниками у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги».

Предметом дослідження виступають організаційно-методичні та практичних аспекти обліку і контролю розрахунків із замовниками.

Методи дослідження. У ході написання кваліфікаційної роботи застосовувалися методи синтезу та аналізу, опису, порівняння, логічного узагальнення, статистичні методи та інформаційне моделювання. Метод синтезу та аналізу дозволив дослідити теоретичні основи дебіторської заборгованості за надані послуги та комплексно проаналізувати розрахунки з клієнтами. Метод опису дав змогу детально висвітлити організацію обліку дебіторської заборгованості та процедур внутрішнього контролю в аутсорсинговій фірмі. Метод порівняння використовувався для аналізу відповідності нормативно-правових вимог практичним підходам до обліку й контролю розрахунків у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги». За допомогою методу логічного узагальнення сформульовано висновки про ефективність системи внутрішнього контролю та розроблено пропозиції щодо її вдосконалення. Використання статистичних методів дозволило оцінити стан дебіторської заборгованості, визначити ризикові групи клієнтів і проаналізувати динаміку розрахунків. Інформаційне моделювання сприяло створенню моделі обліку й контролю дебіторської заборгованості з метою підвищення точності та оперативності даних обліку. У роботі досліджено нормативно-правове регулювання організації та методики обліку дебіторської заборгованості, проведено аналіз ефективності контролю розрахунків у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги», розглянуто методи документального оформлення операцій та запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності внутрішнього контролю в підприємстві.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять закони, положення, стандарти, наукові праці вітчизняних вчених, дані річної фінансової звітності досліджуваного підприємства за період 2022 – 2024 рр., дані бухгалтерського обліку та інвентаризаційного процесу, внутрішні нормативні документи підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- комплексному підході до удосконалення контролю розрахунків із замовниками та включає розробку організаційно-методичних заходів для систематичного контролю дебіторської заборгованості, що передбачають чіткий розподіл обов'язків між відділом взаємодії з клієнтами та бухгалтерією;
- обґрунтуванні напрямів впровадження автоматизованих процесів обліку та контролю розрахунків за послуги, що дозволяє зменшити ризики помилок та підвищити оперативність обробки фінансових даних.;
- ідентифікації системи показників моніторингу дебіторської заборгованості, що включає аналіз терміновості платежів, структури клієнтської бази та визначення ризикових груп замовників;
- розробка методики оцінки ризику неплатежів, адаптованої до специфіки діяльності аутсорсингової бухгалтерської фірми, що дозволяє прогнозувати можливі проблеми у розрахунках і планувати превентивні заходи;
- деталізація підходів щодо впровадження розширеної управлінської аналітики, що забезпечує керівництво оперативною інформацією про стан дебіторської заборгованості та ефективність контрольних процедур.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути прийняті до впровадження в освітній процес, а також в практичну діяльність досліджуваного підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, які представлені в роботі, одержані здобувачем вищої освіти особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були обговорені на науково-практичних конференціях, зокрема: XI Міжнародній студентській науковій конференції «Облік, аналіз і контроль в управлінні суб'єктами економіки» (Львів, 6 листопада 2025 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації» (м. Суми, 18 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи викладено в 2 наукових працях загальним обсягом 0,5 ум. друк. арк.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи — 76 сторінок, робота містить 12 таблиць, 7 рисунки. Список використаних джерел налічує 31 джерело.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ

1.1 Сутність, класифікація та значення розрахунків із замовниками в системі господарської діяльності

У сучасних умовах господарювання розрахунки із замовниками займають вагоме місце у фінансово-економічній діяльності підприємства, оскільки вони відображають результати його взаємодії з контрагентами, визначають фінансовий стан, ліквідність та рівень платоспроможності. В умовах ринкової економіки ефективність системи розрахунків є запорукою стабільності грошових потоків, безперервності виробничого процесу та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Кожне підприємство у процесі своєї господарської діяльності завжди взаємодіє з іншими суб'єктами ринку, тобто з контрагентами - юридичними або фізичними особами. Юридична чи фізична особа, яка придбаває, замовляє або має намір придбати товари, роботи чи послуги, називається покупцем. Покупець - це суб'єкт господарювання, що отримує продукцію не для особистого споживання, а з метою подальшого використання у своїй діяльності.

Замовником вважається фізична або юридична особа, що звертається до іншого суб'єкта господарювання (виробника, продавця, постачальника) із певним замовленням на виготовлення, постачання товарів чи виконання робіт і послуг. Замовниками можуть бути як державні органи, установи, організації, підприємства, так і окремі громадяни. Розрахунки із замовниками є складовою частиною фінансових відносин підприємства з контрагентами, що виникають у процесі виконання договірних зобов'язань. Економічна сутність розрахунків полягає у відображенні руху дебіторської заборгованості (виникнення права вимоги до

замовника) та кредиторської заборгованості (виникнення зобов'язання перед постачальником) [5].

Підставою для здійснення розрахунків між покупцями та замовниками є їх ціль укласти комерційну угоду, у результаті якої у постачальника (підрядника) виникає зобов'язання поставити продукцію, виконати роботи або надати послуги, а у замовника — обов'язок здійснити оплату за отримані товари чи послуги. Такі зобов'язання закріплюються у договорі, що набуває юридичної сили з моменту його підписання сторонами.

Договір має містити всі необхідні розділи, умови та реквізити, визначені законодавством. У практиці господарських відносин між підприємствами найчастіше застосовуються такі види договорів:

- договір купівлі-продажу - за яким продавець зобов'язується передати товар у власність покупця, а він - прийняти його та оплатити узгоджену суму;
- договір поставки - за змістом подібний до договору купівлі-продажу, проте передбачає придбання товарів виключно для господарських потреб. При цьому сторона, яка укладає договір поставки, обов'язково повинна здійснювати підприємницьку діяльність;
- договір підряду - за яким одна сторона (підрядник) виконує певну роботу на замовлення іншої сторони (замовника), передає готовий результат, а замовник - приймає його та здійснює оплату;
- договір надання послуг - передбачає виконання певних дій виконавцем на користь замовника за оплату.

Кожен із зазначених договорів має свої істотні умови, які потрібно враховувати при організації бухгалтерського обліку розрахунків із замовниками. Рациональна організація обліку, належне оформлення первинних документів і правильне відображення розрахункових операцій у бухгалтерських регістрах забезпечують достовірність фінансової інформації та є важливою умовою стабільного і ефективного функціонування підприємства.

Розрахункові операції відображають економічну сутність обміну, тобто рух вартості у процесі реалізації продукції, робіт або послуг. Саме через систему

розрахунків здійснюється завершення виробничого циклу, коли підприємство отримує грошові кошти за реалізовану продукцію. Таким чином, розрахунки із замовниками виступають сполучною ланкою між виробництвом та реалізацією, а також між підприємством і зовнішнім середовищем.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторською визнається сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла внаслідок минулих подій та очікується до отримання у майбутньому [15]. У контексті розрахунків із замовниками це — вимоги до клієнтів за відвантажену продукцію, виконані роботи або надані послуги.

Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід», моментом визнання доходу є передача ризиків і вигод, пов'язаних із правом власності на продукцію або результат послуг, а тому від правильного визначення моменту визнання доходу залежить достовірність показників фінансової звітності [17].

Розрахунки із замовниками можуть класифікуватися за низкою ознак:

- за формою розрахунків – готівкові, безготівкові, з використанням платіжних доручень, векселів, акредитивів тощо;
- за термінами – короткострокові (до 12 місяців) і довгострокові;
- за видом договору – авансові платежі, післяплата, розрахунки за етапами виконання робіт тощо;
- за валютою платежу – у національній чи іноземній валюті.

Організація розрахунків із замовниками передбачає дотримання договірної дисципліни, оформлення первинних документів (актів виконаних робіт, рахунків, накладних тощо), а також ведення аналітичного та синтетичного обліку за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». Аналітичний облік ведеться за кожним замовником окремо, що дає можливість контролювати стан дебіторської заборгованості та своєчасність її погашення [24].

Розрахунки із замовниками відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства, адже вони впливають на рівень оборотного капіталу та швидкість його обігу. Наявність значної дебіторської заборгованості може призвести до дефіциту грошових коштів, уповільнення розрахунків із

постачальниками, зростання кредиторської заборгованості та загального погіршення фінансового стану підприємства [20].

Ефективна організація обліку розрахунків дає змогу своєчасно виявляти прострочену заборгованість, оцінювати її вплив на ліквідність підприємства, а також розробляти заходи щодо її зменшення. Управління дебіторською заборгованістю включає встановлення лімітів кредитування замовників, застосування системи авансових платежів, проведення взаємозаліків та факторингових операцій [4].

Крім того, інформація про стан розрахунків із замовниками використовується для аналітичних цілей - оцінки платіжної дисципліни клієнтів, прогнозування надходжень грошових коштів, планування фінансових потоків і формування бюджетів підприємства. Таким чином, правильна організація розрахунків сприяє підвищенню ділової репутації підприємства, забезпечує стабільність його фінансово-господарської діяльності та створює передумови для сталого розвитку [5].

Облік і контроль розрахунків із замовниками взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного. Облікова система забезпечує достовірне відображення інформації про дебіторську заборгованість, тоді як контроль дає можливість перевірити правильність її обліку, відповідність даних договірним умовам і реальність отримання коштів. Внутрішній контроль у сфері розрахунків дозволяє запобігти шахрайству, недостовірному відображенню операцій, а також втратам фінансових ресурсів [22].

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, бухгалтерський облік має забезпечувати повне, правдиве та неупереджене відображення всіх господарських операцій підприємства [23]. Відтак, саме система обліку розрахунків із замовниками формує інформаційну базу для управлінських рішень, аудиторських перевірок і фінансового аналізу.

Таким чином, розрахунки із замовниками є не лише інструментом фінансових взаємовідносин підприємства з контрагентами, а й важливим об'єктом бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Їх правильна організація

дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства, забезпечити фінансову стійкість і прозорість звітності.

1.2 Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю розрахунків із замовниками

У сучасних умовах господарювання правильна організація обліку розрахунків із замовниками є важливим чинником забезпечення стабільності діяльності підприємства. Розрахунки з контрагентами становлять основу фінансових відносин, а їх своєчасне відображення та контроль забезпечують достовірність облікових даних і фінансової звітності. Відповідно, законодавчо-нормативні акти відіграють ключову роль у врегулюванні даних процесів.

Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю розрахунків із замовниками є комплексом законодавчих, підзаконних та внутрішніх нормативних актів, що регламентують порядок організації, ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, а також відображення в ній дебіторської заборгованості підприємства. Система правового регулювання у цій сфері спрямована на забезпечення достовірності, своєчасності та повноти відображення інформації про розрахунки із замовниками у бухгалтерському обліку.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку розрахунків із замовниками на міжнародному рівні здійснюється за допомогою Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) / Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Вони спрямовані на уніфікацію принципів ведення обліку та складання фінансової звітності в усьому світі, забезпечення її прозорості, порівнянності та достовірності [13].

Ці стандарти мають рекомендаційний характер і застосовуються суб'єктами господарювання, які прагнуть узгодити свою звітність із міжнародними вимогами. У зарубіжній практиці не передбачено окремого єдиного стандарту, що регламентує порядок ведення обліку дебіторської заборгованості.

Основним законодавчим актом, який визначає загальні правові засади організації бухгалтерського обліку в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. (зі змінами та доповненнями). У ньому встановлено основні принципи ведення бухгалтерського обліку, вимоги до складання фінансової звітності та визначено обов'язки суб'єктів господарювання щодо достовірного відображення господарських операцій [23].

Важливе місце у нормативно-правовій базі займають НП(С)БО, зокрема:

- НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», яке визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість, порядок її оцінки, класифікації та розкриття у фінансовій звітності [15];
- НП(С)БО 11 «Зобов'язання», що регламентує порядок визнання, оцінки та відображення у бухгалтерському обліку зобов'язань перед контрагентами [16].
- Також додатковими джерелами, що можуть використовуватися в процесі регулювання даного питання є НП(С)БО 1, НП(С)БО 15, НП(С)БО 16, що становлять методологічну основу для визначення формування в обліку інформації про нараховані доходи та понесені витрати підприємства.

Особливе значення для розрахунків із замовниками має Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, який визначає порядок нарахування та сплати податку на додану вартість при здійсненні господарських операцій із замовниками. Саме на підставі цього нормативного акта формується податкове зобов'язання підприємства з ПДВ у момент відвантаження продукції або надання послуг чи отриманні оплати [22].

Юридичним підґрунтям для здійснення господарських операцій між підприємством і замовником є Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р., який визначає правові засади укладання, виконання та розірвання договорів купівлі-продажу, підяду, надання послуг тощо. Норми цього кодексу забезпечують правовий захист інтересів сторін у разі виникнення спорів щодо виконання договірних зобов'язань [26].

У системі контролю окрему роль розрахунків із замовниками відіграє інвентаризація дебіторської заборгованості, що є обов'язковою процедурою згідно з чинним законодавством України. Основним нормативним актом, який регулює інвентаризацію, є Наказ від 02.09.2014 р. № 879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань». Відповідно до документа, підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію всіх активів і зобов'язань, включаючи дебіторську заборгованість, перед підготовкою річної фінансової звітності. Інвентаризація також обов'язкова у випадках зміни матеріально відповідальних осіб, реорганізації чи ліквідації підприємства. Ця процедура виконує не лише облікову функцію, а також є важливою контрольно-аналітичною мірою, що спрямована на підвищення точності даних щодо розрахунків, зменшення ризику виникнення сумнівної заборгованості та забезпечення фінансової стабільності компанії.

Поряд із загальнодержавними нормативними актами важливе значення мають внутрішні нормативні документи підприємства, які конкретизують вимоги законодавства з урахуванням специфіки його діяльності [3]. До таких документів належать:

Наказ про облікову політику, у якому визначено методи ведення бухгалтерського обліку, оцінки активів і зобов'язань, порядок визнання доходів і витрат;

Наказ про організацію бухгалтерської служби, що регламентує структуру, функції та відповідальність працівників бухгалтерії;

Робочий план рахунків бухгалтерського обліку, який деталізує рахунки Плану рахунків, адаптуючи їх до потреб підприємства;

Посадові інструкції бухгалтерів, що визначають функціональні обов'язки та права відповідальних осіб.

Наявність таких документів сприяє чіткому розмежуванню повноважень, забезпечує узгодженість дій працівників облікової служби та підвищує рівень контролю за виконанням договірних зобов'язань із замовниками [12].

Отже, нормативно-правове забезпечення обліку і контролю розрахунків із замовниками становить багаторівневу систему, яка включає закони, підзаконні акти, галузеві нормативи та внутрішні регламенти підприємства. Її ефективне застосування гарантує достовірність фінансової інформації, підвищує рівень фінансової дисципліни та сприяє мінімізації ризиків, пов'язаних із дебіторською заборгованістю.

1.3 Методологічні підходи до організації обліково-контрольного процесу в системі бухгалтерського обліку

Розрахунки з контрагентами мають змінний, динамічний характер, що зумовлює потребу у постійному контролі та регулюванні з боку управлінського персоналу в межах загальної системи менеджменту підприємства. Дебіторська заборгованість за розрахунками із замовниками виникає у процесі реалізації продукції, виконання робіт або надання послуг на умовах відстрочення платежу.

Отже, організація обліку та контролю дебіторської заборгованості є одним із ключових завдань, спрямованих на ефективне вирішення проблем, що постають у процесі поточного управління підприємством. Запровадження системи контролю й моніторингу розрахунків із замовниками сприяє мінімізації ризиків, пов'язаних із несвоєчасним погашенням дебіторської заборгованості.

Для забезпечення дієвого контролю за дебіторською заборгованістю доцільно:

- розробити комплекс організаційно-економічних заходів;
- систематично здійснювати перевірку стану розрахунків із замовниками;
- відстежувати співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Класифікація видів контролю дозволяє глибше розкрити його зміст та визначити практичні напрями застосування, забезпечуючи вибір найбільш

доцільних форм і методів контролю для досягнення поставлених управлінських цілей.

Ефективність взаємовідносин підприємства з партнерами значною мірою залежить від належної організації документообігу, пов'язаного з розрахунками із замовниками. Відповідно до Податкового кодексу України, усі дані податкового обліку мають підтверджуватися первинними бухгалтерськими документами, які є підставою для ведення обліку господарських операцій.

Документація виступає одним із ключових елементів методу бухгалтерського обліку, оскільки саме вона забезпечує первинне спостереження, фіксацію та підтвердження фактів здійснення господарських операцій. Первинні документи є основою для подальшого відображення інформації у регістрах бухгалтерського обліку, складання звітності та проведення контролю за рухом активів і зобов'язань підприємства. Основні первинні документи, що використовуються при розрахунках із замовниками, наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Первинні документи з обліку розрахунків із замовниками

Етап розрахунків	Документи
Виникнення заборгованості	Договір, рахунок-фактура, видаткова накладна, акт наданих послуг, товарно-транспортна накладна
Погашення заборгованості	Виписка банку

**Джерело: розроблено автором.*

Для ведення обліку дебіторської заборгованості із замовниками використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» [24]. Він призначений для узагальнення інформації про розрахунки за відвантажену продукцію, виконані роботи та надані послуги. За дебетом рахунку відображається продажна вартість реалізованої продукції (включно з ПДВ), а за кредитом - суми коштів, що надійшли від замовників на розрахунковий рахунок.

Аналітичний облік розрахунків забезпечує отримання детальних даних про заборгованість - як тієї, строк погашення якої ще не настав, так і простроченої. Більшість реалізованої продукції, наданих послуг підприємства надходить замовникам, а розрахунки здійснюються як у формі передоплати, так і післяоплати.

Дебіторська заборгованість за продану продукцію, надані послуги виникає в момент її відвантаження й існує до часу отримання оплати від замовників [18].

Одним із важливих завдань поточного управління є оптимізація обліку розрахунків із замовниками, що сприяє підтриманню рівноваги між ліквідністю та прибутковістю підприємства. Суттєвим аспектом у цьому процесі виступає робота з простроченою та безнадійною заборгованістю, яка нині становить значну частину всієї дебіторської заборгованості. Проблемою є не лише факт неповернення боргів, а й складність у визначенні ймовірної суми безнадійних боргів, формуванні резерву під їх списання та відображенні у бухгалтерському обліку.

Прострочена і безнадійна дебіторська заборгованість негативно впливає на платоспроможність підприємства, тому потребує належної організації контролю. Особливу увагу слід приділяти порядку її списання, адже цей процес безпосередньо впливає на формування оподаткованого прибутку. Своєчасне й обґрунтоване списання дебіторської заборгованості має важливе значення для достовірного визначення фінансових результатів діяльності.

Для зменшення ризиків та запобігання виникненню простроченої заборгованості рекомендується [1]:

- проводити детальний аналіз стану розрахунків за кожним боржником;
- своєчасно оформлювати всі розрахункові документи;
- передбачати в договорах штрафні санкції за порушення строків оплати;
- аналізувати фінансовий стан контрагентів із сумнівною платоспроможністю;
- запроваджувати систему знижок за швидку оплату та націнок за її затримку;
- визначати у договорах можливість зміни ціни залежно від строку оплати.

Недоотримання коштів підприємством за дебіторською заборгованістю призводить до поступового перетворення її у безнадійну. Тому важливим моментом є визнання дебіторської заборгованості безнадійною, тобто такою, стосовно якої існує впевненість, що вона не буде повернена боржником або за якою минув строк позовної давності [4]. Списання безнадійної заборгованості

здійснюється на підставі рішення керівника підприємства, при цьому форма такого рішення законодавчо не встановлена. Обов'язковими реквізитами є:

- повна назва боржника з його кодами (ЄДРПОУ, ППН), дата і причина виникнення боргу;
- перелік первинних документів, що підтверджують заборгованість;
- дата прийняття рішення із зазначенням, що списана сума обліковується поза балансом не менше трьох років;
- підписи керівника та головного бухгалтера;
- печатка підприємства.

Бухгалтерський облік, як система документального відображення господарських процесів, забезпечує не лише фіксацію фактів діяльності, а й створює основу для аналізу результатів і прийняття ефективних управлінських рішень.

В обліковій політиці підприємства щодо розрахунків із замовниками необхідно закріпити:

- перелік первинних документів, порядок їх оформлення та руху;
- процедуру визнання, нарахування та погашення дебіторської заборгованості;
- типові бухгалтерські проведення за відповідними операціями;
- порядок визначення простроченої заборгованості та її списання;
- механізм відображення в обліку випадків погашення вже списаних боргів.

Рационально організований бухгалтерський облік розрахунків із замовниками має забезпечувати повне, своєчасне та достовірне відображення господарських операцій. Сучасний розвиток технологій відкриває широкі можливості для автоматизації облікових процесів, що значно підвищує ефективність управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ І НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1 Передумови організації обліку розрахунків із замовниками на підприємстві ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги»

Міжнародну мережу бухгалтерських і консалтингових компаній UNY International в Україні представляє група консалтингових компаній Ю Ейч Уай. Одним із її учасників є ТОВ «Ю Ейч Уай Простір ЛТД», створене у 2003 році. За роки діяльності підприємство перетворилося на потужну організацію, що надає широкий спектр професійних послуг у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та консалтингу.

Дослідження організації бухгалтерського обліку розрахунків із замовниками проведено на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «Простір Бухгалтерські Послуги», яке розташоване за адресою: м. Київ, вул. Васильківська, буд. 14, офіс 315. Основною діяльністю підприємства є надання професійних бухгалтерських послуг.

ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» функціонує як юридична особа, має право володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що знаходиться на його балансі, вступати у цивільно-правові відносини, бути позивачем або відповідачем у суді.

Відповідно до даних з реєстраційних документів, основним видом економічної діяльності підприємства є:

69.20 – Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування. Крім того, підприємство здійснює й інші види діяльності, зокрема:

- 69.10 Діяльність у сфері права.
- 70.22 Консультування з питань комерційної діяльності й керування.

- 73.20 Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки.
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Засновниками компанії є

- Койнов Олександр Анатолійович (внесок до статутного капіталу — 389 500,00 грн);
- Мацева Ганна Володимирівна (внесок — 20 500,00 грн).

Загальний розмір статутного капіталу становить 410 000,00 грн. Керівник компанії – Мацева Ганна Володимирівна.

Основними принципами діяльності компанії є захист інтересів клієнтів, уважність до деталей, професійна етика та гнучка цінова політика. Серед клієнтів підприємства — малі та середні компанії, міжнародні корпорації, представництва іноземних організацій, а також громадські об'єднання.

Конкурентні переваги ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» полягають у:

- індивідуальному підході до кожного клієнта;
- наявності ефективної системи внутрішнього контролю;
- високому професіоналізмі працівників;
- гнучкому формуванні вартості послуг;
- членстві у міжнародній мережі UNY International, що забезпечує компанії високий рівень довіри серед клієнтів.

Підприємство має право відкривати банківські рахунки як в Україні, так і за її межами, а також використовує власні засоби індивідуалізації – фірмові бланки, штампи, логотип тощо.

Діяльність товариства здійснюється відповідно до чинного законодавства України, Статуту підприємства та засновницького договору. Особлива увага приділяється дотриманню вимог трудової дисципліни, охорони праці, санітарних норм та правил техніки безпеки. Облік усіх господарських операцій ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу,

зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України..

Структура групи компаній UNY International наведена на рисунку 2.1

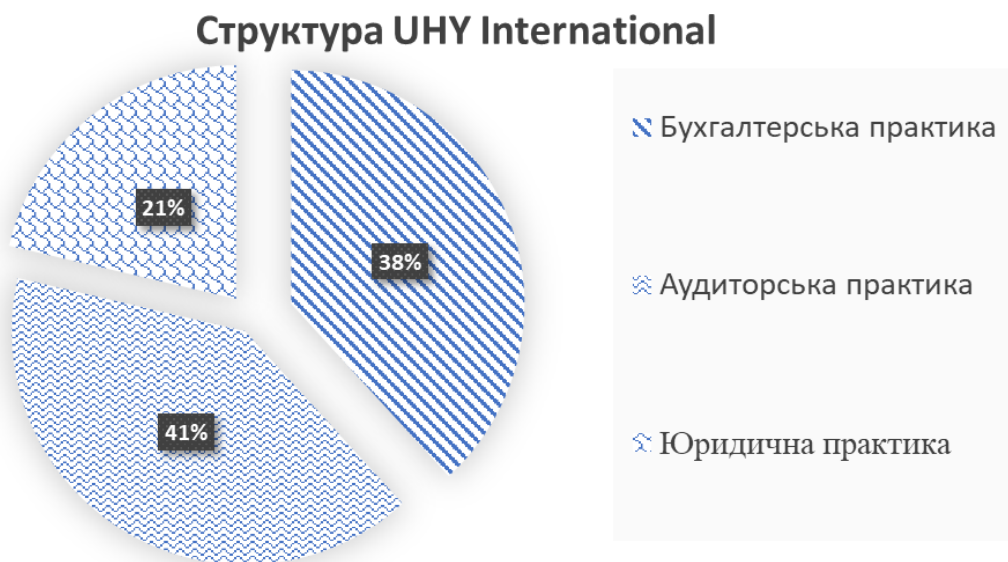

Рисунок 2.1 - Структура групи компаній UNY International

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» здійснює самостійну господарську діяльність і вільно розпоряджається прибутком, отриманим від неї. Основна діяльність компанії виконується силами трудового колективу відповідно до укладених договорів. Підприємство має право самостійно визначати предмет угод, встановлювати зобов'язання та інші умови співпраці, що не суперечать чинному законодавству України.

Підприємство самостійно планує власну діяльність, орієнтуючись на реальні потреби ринку, соціальний розвиток колективу та зростання прибутковості. Необхідні ресурси товариство отримує шляхом закупівлі у виробників, а також через оптову й роздрібну торгівлю. Крім того, воно має можливість орендувати майно, здійснювати бартерні операції та реалізовувати матеріальні цінності іншим суб'єктам господарювання.

Послуги підприємства надаються за цінами, встановленими самостійно, на договірних умовах або згідно з державним регулюванням, якщо це передбачено нормативно-правовими актами. За порушення умов кредитних угод чи розрахункової дисципліни підприємство несе повну відповідальність.

Середньооблікова чисельність працівників ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» становить 35 особи. Структура управління має лінійно-функціональний тип, що сприяє оперативному прийняттю рішень, чіткому розподілу обов'язків, персональній відповідальності керівників за результати діяльності та ефективному вирішенню професійних завдань спеціалістами функціональних підрозділів.

На рисунку 2.2 представлено загальну організаційну структуру управління компанії Ю Ейч Уай Простір, де ТОВ «Простір Бухгалтерські послуги» функціонує як відділ бухгалтерської практики (напряму бухгалтерського аутсорсингу).

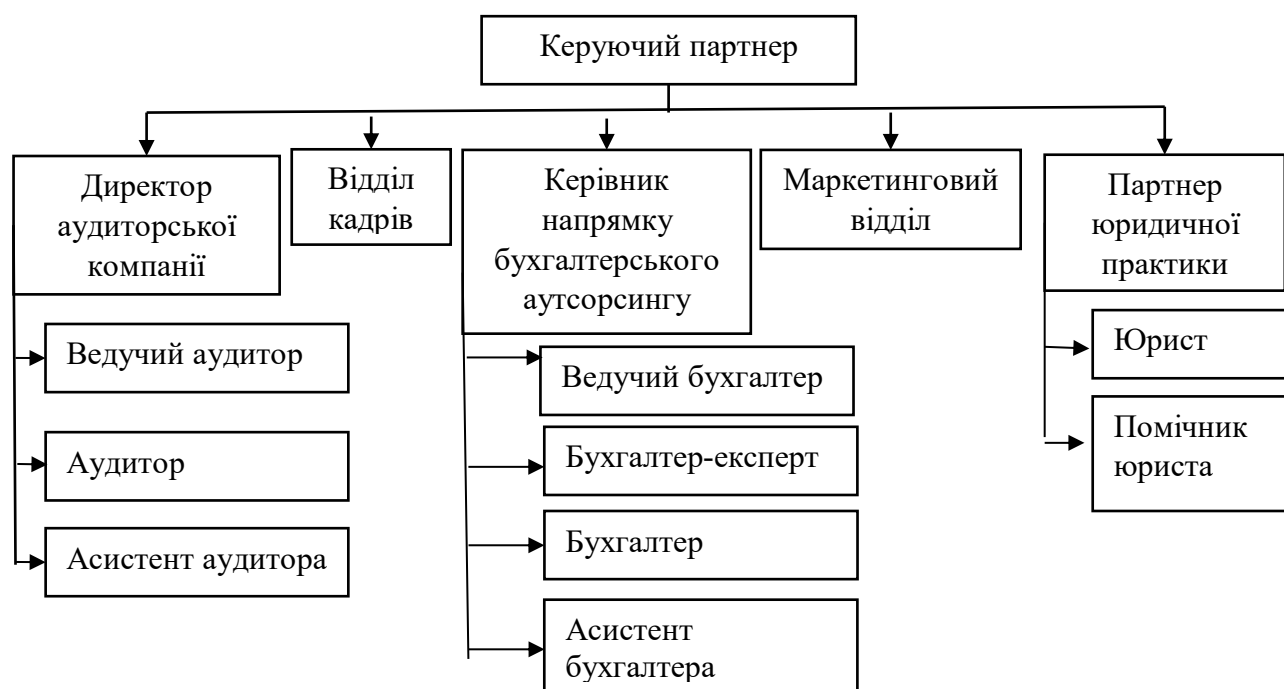

Рисунок 2.2 - Структура управління компанії Ю Ейч Уай Простір

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Відділ бухгалтерії у ТОВ «Простір Бухгалтерські послуги», як видно з інформації рисунка 2.2, включає ведучого бухгалтера, бухгалтера-експерта,

бухгалтера та асистента бухгалтера, на яких покладено ведення бухгалтерського обліку.

Основна мета діяльності компанії – отримання прибутку шляхом надання професійних послуг, що задовольняють суспільні та індивідуальні потреби клієнтів і забезпечують досягнення позитивних економічних та соціальних результатів.

Для здійснення господарської діяльності підприємство укладає договори з постачальниками та замовниками товарів, робіт і послуг. На сьогодні ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» успішно співпрацює з широким колом клієнтів із різних сфер бізнесу та економіки, забезпечуючи їх кваліфікованим фінансово-обліковим супроводом і сприяючи вирішенню їхніх бізнес-завдань. Високий рівень довіри партнерів та тривала співпраця підтверджують стабільність, професіоналізм і конкурентоспроможність компанії [11].

Серед основних клієнтів, яким надаються бухгалтерські, податкові та супровідні послуги, є відомі українські й міжнародні підприємства:

- Guhring – німецький виробник металорізального інструменту;
- MediaHeads – агентство інтегрованих комунікацій;
- Aimbulance – маркетингова агенція повного циклу;
- Jokey – міжнародний виробник пластикової упаковки;
- GEA Group AG – світовий лідер у галузі технологій обробки;
- Olympus – міжнародний бренд у сфері медичного обладнання;
- Move One Inc – логістична та мобілізаційна компанія;
- Афіни, Blanco, Альфа Метронік – представники ринку послуг, виробництва та дистрибуції.

Бухгалтерський облік у ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» організовано відповідно до вимог Закону України від 16.07.1999 р. № 996 «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», який регламентує порядок ведення обліку та складання фінансової звітності. Відповідно до ст. 8 зазначеного Закону, відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та збереження первинних документів, реєстрів і звітності несе керівник підприємства.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться із застосуванням автоматизованої форми та використанням програмного забезпечення 1С Підприємство, яке забезпечує фіксування всіх господарських операцій щодо надходження, руху та вибуття активів, пасивів та власного капіталу за допомогою бухгалтерських проведення, а також узагальнює дану інформацію у вигляді операційних звітів (оборотно-сальдова відомість загальна та за рахунком, картка рахунку, аналіз рахунку, звіт по проведенням та ін.), а також регламентованих звітів (фінансових, податкових, статистичних та управлінських тощо).

Характеристика автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку, звітності та контролю функціонування базового підприємства представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Комп'ютерне та програмне забезпечення підприємства

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Роки		
			2022 р.	2023 р.	2024р.
1.	Кількість комп'ютерів	шт.			
	у т. ч. у бухгалтерії підприємства	шт.	30	35	35
2.	Кількість програм, всього	шт.			
2.1.	у т.ч. загальних	шт.			
	- Microsoft Word	шт.	1	1	1
	- Microsoft Excel	шт.	1	1	1
	- Microsoft PowerPoint	шт.	1	1	1
2.2.	у т.ч. спеціалізованих	шт.			
	- 1С: Підприємство	шт.	1	1	1
	- MEDoc	шт.	1	1	1
3.	Витрати на впровадження автоматизованої форми обліку	тис. грн.	290 тис.	304 тис.	304 тис.

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Підготовка та подання звітності (податкової, фінансової, статистичної тощо) у відповідні контролюючі органи в ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» здійснюється за допомогою програмного забезпечення «М.Е.Дос». Ця програма не лише забезпечує формування та подання встановлених форм звітності, а й використовується для реєстрації, відправлення та отримання витягів податкових накладних і розрахунків коригувань з податку на додану вартість.

Для забезпечення оперативного проведення безготівкових розрахунків, а також своєчасного інформування працівників про надходження коштів за виконані

роботи чи реалізовані товарно-матеріальні цінності підприємство застосовує систему «Клієнт-Банк», яка дозволяє ефективно управляти рухом грошових коштів та підвищує рівень автоматизації фінансових операцій.

До основних функцій бухгалтерії підприємства належать:

- безперервне ведення бухгалтерського обліку відповідно до чинного законодавства;
- контроль за правильністю оформлення первинних документів;
- систематизація даних первинного обліку на рахунках бухгалтерського обліку та у регістрах синтетичного й аналітичного обліку із застосуванням методу подвійного запису у відповідних періодах;
- забезпечення своєчасного складання та подання фінансової, податкової, статистичної та іншої звітності на основі даних бухгалтерського обліку.

ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» функціонує як платник податку на прибуток на загальних підставах. Підприємство також зареєстроване платником податку на додану вартість (ПДВ) та виконує обов'язки податкового агента щодо утримання і сплати податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску (ЄСВ).

Аналіз фінансової діяльності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» здійснимо на підставі даних фінансової звітності підприємства (Додаткок А).

Відповідно до даних таблиці 2.2 загальна вартість активів підприємства за аналізований період має тенденцію до зменшення: якщо у 2022 році вона становила 9179,8 тис. грн, то у 2024 році - лише 6466,0 тис. грн, що на 2713,8 тис. грн (або 29,6%) менше. Це може вказувати на зниження обсягів господарської діяльності або на оптимізацію структури активів підприємства.

Вартість необоротних активів зменшилася з 1257,6 тис. грн у 2022 році до 538,6 тис. грн у 2024 році, тобто на 719,0 тис. грн. Їх питома вага скоротилася з 13,7% до 8,3%, що може свідчити про часткове вибуття або амортизацію основних засобів, а також про зменшення потреби підприємства у матеріальних ресурсах у зв'язку з особливостями діяльності (надання бухгалтерських послуг).

Таблиця 2.2 - Склад та структура активів підприємства

Показники	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Основні засоби	1257,6	13,70	588,9	10,89	538,60	8,33	-719,00
Всього необоротних активів	1257,6	13,70	588,9	10,89	538,60	8,33	-719,00
Запаси	12,3	0,13	0,00	0,00	7,10	0,11	-5,20
Поточна дебіторська заборгованість	7276,4	79,27	4132,8	76,40	5217,50	80,69	-2058,90
Гроші та їх еквіваленти	408,2	4,45	376,3	6,96	357,20	5,52	-51,00
Інші оборотні активи	225,3	2,45	311,3	5,75	345,60	5,34	+120,30
Всього оборотних активів	7922,2	86,30	4820,4	89,11	5927,40	91,67	-1994,80
Всього активів	9179,8	100	5409,3	100	6466,00	100,00	-2713,80

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Оборотні активи підприємства також знизилися - з 7922,2 тис. грн у 2022 році до 5927,4 тис. грн у 2024 році, що становить зменшення на 1994,8 тис. грн. Водночас їхня частка у загальній структурі активів зросла з 86,3% до 91,7%, тобто спостерігається переорієнтація структури активів на поточні ресурси.

Основну частину оборотних активів традиційно займає поточна дебіторська заборгованість, частка якої у 2024 році становить 80,69%, що є високим показником. Проте її обсяг у 2024 році зменшився порівняно з 2022 роком на 2058,9 тис. грн, що свідчить про часткове погашення боргів або зменшення обсягів реалізації послуг у кредит.

Грошові кошти та їх еквіваленти також демонструють зниження - з 408,2 тис. грн у 2022 році до 357,2 тис. грн у 2024 році (на 51,0 тис. грн.). Це може свідчити про зменшення ліквідності або використання грошових ресурсів на покриття поточних зобов'язань.

Інші оборотні активи зросли з 225,3 тис. грн до 345,6 тис. грн, що становить приріст на 120,3 тис. грн. Це може бути пов'язано з розширенням спектру розрахункових операцій або накопиченням передплат і авансів, виданих постачальникам.

Наявність запасів у 2024 році є незначною (7,1 тис. грн або 0,11%), що відповідає характеру діяльності підприємства, орієнтованого на надання послуг, а не на матеріальне виробництво.

У цілому, структура активів підприємства залишається раціональною для підприємства, що надає послуги у сфері бухгалтерського аутсорсингу, однак тенденція до зменшення активів потребує уваги з боку керівництва для забезпечення стабільного фінансового стану у майбутньому.

Використовуючи дані таблиці 2.3. доцільно зазначити, що протягом 2022–2024 років структура пасивів підприємства зазнала суттєвих змін. Загальна вартість пасивів у 2024 році становить 6466,0 тис. грн, що на 2713,8 тис. грн менше, ніж у 2022 році. Це повністю відповідає зменшенню загальної суми активів, що підтверджує баланс фінансових ресурсів підприємства.

У структурі пасивів власний капітал традиційно займає найбільшу частку. Його обсяг скоротився з 8182,1 тис. грн у 2022 році до 2534,3 тис. грн у 2024 році, тобто на 5647,8 тис. грн. Питома вага власного капіталу також зменшилася - з 89,13% до 39,19%, що свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства.

Зниження відбулося переважно за рахунок скорочення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), який зменшився з 7646,1 тис. грн до 1998,3 тис. грн, тобто на 5647,8 тис. грн. Така динаміка може бути результатом зменшення обсягів прибуткової діяльності або використання частини прибутку на покриття витрат, виплату дивідендів чи формування резервів.

Таблиця 2.3 - Склад та структура пасивів

Показники	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Капітал	536,00	5,84	536,00	9,91	536,00	8,29	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	7646,1	83,29	4235,5	78,30	1998,30	30,90	-5647,80
Всього власний капітал	8182,1	89,13	4771,5	88,21	2534,30	39,19	-5647,80

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	132,1	1,44	14,7	0,27	61,80	0,96	-70,30
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	554,6	6,04	369,2	6,83	368,20	5,69	-186,40
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	0,00	0,00	7,7	0,14	0,00	0,00	0,00
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	75,6	0,82	0	0,00	81,70	1,26	+6,10
Інші поточні зобов'язання	235,4	2,56	246,2	4,55	3420,00	52,89	+3184,60
Всього поточні зобов'язання	997,7	10,87	637,8	11,79	3931,70	60,81	+2934,00
Всього пасивів	9179,8	100	5409,3	100	6466,00	100,00	-2713,80

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

За даними таблиці 2.3 розмір статутного капіталу залишається незмінним протягом трьох років - 536,0 тис. грн, однак його питома вага в загальній структурі пасивів зросла з 5,84% у 2022 році до 8,29% у 2024 році, що зумовлено загальним зменшенням суми власного капіталу.

Водночас частка поточних зобов'язань у структурі пасивів підприємства зросла з 10,87% у 2022 році до 60,81% у 2024 році, що свідчить про збільшення залежності підприємства від короткострокових джерел фінансування. Їх загальний обсяг зріс на 2934,0 тис. грн, або майже у чотири рази.

Зокрема, значне зростання відбулося за рахунок збільшення інших поточних зобов'язань - з 235,4 тис. грн у 2022 році до 3420,0 тис. грн у 2024 році, тобто на 3184,6 тис. грн (понад 13 разів). Це може бути наслідком накопичення короткострокових боргів перед контрагентами або використання залучених коштів

для фінансування поточної діяльності. Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги знизилася з 132,1 тис. грн до 61,8 тис. грн, що може свідчити про своєчасні розрахунки з постачальниками.

Заборгованість перед бюджетом також скоротилася з 554,6 тис. грн до 368,2 тис. грн (на 186,4 тис. грн), що є позитивною тенденцією та вказує на поліпшення податкової дисципліни підприємства. Кредиторська заборгованість із розрахунків за страхуванням відсутня у 2024 році, тоді як заборгованість з оплати праці навпаки зросла до 81,7 тис. грн, що може бути наслідком тимчасових фінансових труднощів або перенесення виплат на наступні періоди.

У цілому, аналіз показує, що пасиви ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» у 2024 році характеризується підвищенням ризиків унаслідок зменшення власних джерел фінансування та зростання частки поточних зобов'язань, що вимагає посилення контролю за платоспроможністю та ефективністю управління фінансовими ресурсами.

Основні економічні показники діяльності досліджуваного товариства подані у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Основні економічні показники діяльності підприємства

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	12127,9	17144,1	21747,4	+9619,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	7334,7	13351	19444,6	+12109,9
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток), тис. грн.	2154,3	3410,5	2237,2	+82,9
Інші доходи, тис. грн.	252	506,3	12,2	-239,8
Інші витрати, тис. грн.	2890,9	7709,9	4552,2	+1661,3
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	1766,6	-3410,5	-2237,2	-4003,8

**Джерело: складено автором за даними підприємства*

Дані таблиці 2.4. свідчать, що протягом 2022–2024 років діяльність ТОВ «Простір Бухгалтерські Послуги» характеризувалася значними коливаннями основних фінансових показників, що вплинуло на рівень його прибутковості. У 2024 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив

21747,4 тис. грн, що на 9619,5 тис. грн більше, ніж у 2022 році. Така позитивна динаміка свідчить про зростання обсягів реалізації або підвищення цінової політики підприємства.

Собівартість реалізованої продукції за аналізований період зросла ще більш суттєво - з 7334,7 тис. грн у 2022 році до 19444,6 тис. грн у 2024 році, тобто на 12109,9 тис. грн. Темпи зростання собівартості значно перевищують темпи приросту доходу, що негативно вплинуло на фінансовий результат діяльності.

Фінансовий результат від операційної діяльності у 2024 році становив 2237,2 тис. грн, що лише на 82,9 тис. грн більше, ніж у 2022 році. Проте, у 2023 році цей показник був вищим (3 410,5 тис. грн), що свідчить про нестабільність прибутковості та, ймовірно, вплив зовнішніх факторів (зростання собівартості, інфляційні процеси, зміна ринкової кон'юнктури).

У 2024 році інші доходи підприємства різко скоротилися - з 252,0 тис. грн у 2022 році до 12,2 тис. грн, тобто зменшилися на 239,8 тис. грн. Натомість інші витрати навпаки збільшилися з 2 890,9 тис. грн до 4 552,2 тис. грн, або на 1 661,3 тис. грн (57,5%), що значно знизило кінцевий результат діяльності.

Як наслідок, чистий фінансовий результат підприємства у 2022 році становив прибуток у розмірі 1 766,6 тис. грн, а у 2024 році підприємство отримало збиток у сумі 2 237,2 тис. грн, що означає погіршення результату на 4 003,8 тис. грн.

Таким чином, підприємство перейшло від прибуткової діяльності до збиткової, що зумовлено випереджальним зростанням собівартості та інших витрат порівняно з доходами. Це може свідчити про неефективне управління витратами, збільшення цін на ресурси або зниження маржинальності послуг.

Оборотні активи та ліквідність є ключовими показниками фінансової стійкості підприємства. Вони характеризують здатність підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів, підтримувати нормальне функціонування та забезпечувати фінансову стабільність.

На основі фінансової звітності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» за 2022–2024 роки розраховано основні показники ліквідності, робочого капіталу та структури оборотних активів. Дані наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Аналіз ліквідності підприємства

Показники	Нормативне значення	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25 – 0,5, збільшення	0,41	0,59	0,09	-0,32
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,0 - 2,0, збільшення	7,94	7,56	1,51	-6,43
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7 – 0,8, збільшення	7,92	7,56	1,51	-6,41
Робочий капітал (розмір власних оборотних засобів)		6924,50	4182,60	1995,70	-4928,80
Частка оборотних засобів в активах	Збільшення	86,30	89,11	91,67	5,37

**Джерело: складено автором за даними підприємства*

Аналіз показників ліквідності за три роки демонструє суттєві зміни. Розраховані показники ліквідності підтверджують тенденції зростаючого навантаження на оборотні активи. Розрахункове значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2022 році становив 0,41, у 2023 році зріс до 0,59, що відображає достатню частку грошових коштів для покриття короткострокових зобов'язань, а у 2024 році різко знизився до 0,09 через зростання поточних зобов'язань з 997,7 тис. грн у 2022 році до 3931,7 тис. грн у 2024 році. Розрахункові значення коефіцієнтів швидкої та загальної ліквідності у 2022–2023 роках були високими (7,92–7,56 та 7,94–7,55 відповідно), що свідчить про значний запас ліквідності за рахунок дебіторської заборгованості. Проте у 2024 році обидва коефіцієнти знизилися до 1,51, що свідчить про суттєве збільшення навантаження поточних зобов'язань на оборотні активи.

Робочий капітал бухгалтерської фірми зменшився з 6924,5 тис. грн у 2022 році до 4182,6 тис. грн у 2023 році та 1995,7 тис. грн у 2024 році, що відображає скорочення фінансового ресурсу для покриття поточних зобов'язань і підтримки нормального функціонування компанії. Частка оборотних активів у структурі загальних активів зросла з 86,3 % у 2022 році до 91,7 % у 2024 році, що свідчить про високу концентрацію активів у дебіторській заборгованості та грошових

коштах, характерну для підприємств сервісного типу, де матеріальні активи практично не використовуються.

Таким чином, фінансовий стан ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» за 2022–2024 роки характеризується зростанням поточних зобов'язань, зниженням абсолютної, швидкої та загальної ліквідності та скороченням робочого капіталу. Незважаючи на високий відсоток оборотних активів у структурі активів, що характерно для бухгалтерської фірми, підприємству слід удосконалювати управління дебіторською заборгованістю, контролювати поточні зобов'язання та забезпечувати достатній рівень ліквідних коштів для підтримки стабільної фінансової стійкості та ефективності надання послуг.

Аналіз фінансового стану ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» за період 2022–2024 років із використанням показників платоспроможності дозволяє оцінити здатність підприємства забезпечувати виконання своїх зобов'язань та ступінь фінансової незалежності.

Таблиця 2.6 - Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства

Показники	Нормативне значення	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	$\geq 0,5$	0,89	0,88	0,39	-0,50
Коефіцієнт фінансування	$>1,0$	8,20	7,48	0,64	-7,56
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$\geq 0,1$	1,03	0,99	0,43	-0,61
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$> 0,1$	0,97	1,01	2,34	1,37

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Аналізуючи розрахункове значення коефіцієнта платоспроможності (автономії), за даними таблиці 2.6., який показує частку власного капіталу у загальних активах, помітно зниження з 0,89 у 2022 році до 0,39 у 2024 році. Така тенденція свідчить про зростання залежності бухгалтерської фірми від зовнішніх джерел фінансування та зменшення частки власних ресурсів у формуванні активів. Для підприємства, яке надає бухгалтерські послуги, це означає підвищений ризик

у випадку затримок надходжень від клієнтів або збільшення короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт фінансування, який відображає співвідношення власного капіталу до зобов'язань, також демонструє негативну динаміку: з 8,20 у 2022 році до 0,64 у 2024 році. Це зниження свідчить про суттєве зростання короткострокових зобов'язань у структурі пасивів підприємства та одночасне скорочення власного капіталу. В умовах бухгалтерської фірми, де основна частина активів формується за рахунок дебіторської заборгованості та грошових коштів, такий дисбаланс може призводити до тимчасових проблем із покриттям поточних зобов'язань і потребує ретельного управління грошовими потоками.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, який показує, яка частина оборотних активів покривається власним капіталом, у 2022 році становив 1,03 і залишався практично збалансованим у 2023 році (0,99). У 2024 році цей показник знизився до 0,43, що відображає зменшення фінансового ресурсу підприємства для покриття поточних активів власними засобами. Для бухгалтерської фірми, де дебіторська заборгованість складає основну частку оборотних активів, це означає підвищений ризик ліквідності та потребу у контролі за своєчасним надходженням коштів від клієнтів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу, який показує частку оборотних активів у складі власного капіталу, виріс з 0,97 у 2022 році до 2,34 у 2024 році. Зростання цього показника свідчить про збільшення концентрації власного капіталу у короткострокових формах активів, що є характерним для бухгалтерських фірм. Водночас підвищення маневреності сигналізує про підвищену залежність фінансової стійкості від дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Таким чином, аналіз показників платоспроможності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» виявляє тенденцію до зменшення фінансової автономії та зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування у 2024 році. Це підкреслює необхідність активного управління дебіторською заборгованістю, контролю за короткостроковими зобов'язаннями та підтримки достатнього рівня

ліквідних коштів для забезпечення стабільності діяльності бухгалтерської фірми та своєчасного виконання фінансових зобов'язань.

Розрахункові значення показників ділової активності подано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Показники ділової активності підприємства

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
Коефіцієнт оборотності активів, рази	1,49	2,35	3,66	+2,17
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рази	10,76	23,30	43,05	+32,29
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, рази	2,49	3,01	4,65	+2,16
Термін погашення кредиторської заборгованості, дні	34	16	8	-26
Термін погашення дебіторської заборгованості, дні	146	121	78	-68
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	596,3	2170,89	5477,35	+48881
Коефіцієнт оборотності основних засобів	8,89	18,57	38,58	+29,69
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,66	2,65	5,95	+4,29

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

На основі даних, наведених у таблиці 2.7 фінансові показники ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» за період 2022–2024 років демонструють суттєве покращення показників діяльності підприємства та ефективне використання його ресурсів. Зокрема, коефіцієнт оборотності активів зріс з 1,49 рази у 2022 році до 3,66 рази у 2024 році, що свідчить про підвищення здатності компанії ефективніше генерувати доходи від наявних активів. Така динаміка типова для бухгалтерських фірм, ключовими активами яких є грошові кошти та дебіторська заборгованість, тоді як виробничі запаси та основні засоби не відіграють ключової ролі у доході. Підвищення цього коефіцієнта вказує на покращення оборотності та управління ресурсами, що позитивно впливає на фінансову стабільність компанії.

Розрахункове значення коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості збільшилося з 2,49 рази у 2022 році до 4,65 рази у 2024 році, що відображає значно швидше погашення заборгованості клієнтами. Середній термін погашення дебіторської заборгованості скоротився з 146 днів у 2022 році до 78 днів у 2024

році. Така зміна є позитивною, оскільки зменшення терміну отримання коштів сприяє покращенню ліквідності та фінансової гнучкості підприємства. Враховуючи характер послуг бухгалтерських фірм, своєчасна оплата клієнтами відіграє ключову роль у підтримці операційної діяльності підприємства [30].

Розрахункове значення коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості демонструє високі значення – 43,05 рази у 2024 році порівняно з 10,76 рази у 2022 році. Високі показники демонструють значне прискорення розрахунків із постачальниками та підтверджується скороченням строку погашення кредиторської заборгованості – з 34 до 8 днів. Це свідчить про зміцнення платіжної дисципліни підприємства, покращення ліквідності та підвищення рівня довіри з боку контрагентів.

Показник коефіцієнту оборотності основних засобів зріс з 8,89 рази у 2022 році до 38,58 рази у 2024 році, що відображає більш ефективне використання наявного обладнання та інфраструктури для надання послуг. Хоча бухгалтерська фірма не потребує великих виробничих потужностей. Така оптимізація витрат на основні засоби показує активну участь цих ресурсів у формуванні доходу.

Розрахункове значення коефіцієнту оборотності матеріальних запасів показує значне зростання – з 596,3 рази у 2022 році до 5477,35 рази у 2024 році. Це пов'язано з дуже низькими залишками запасів, що відповідає особливостям діяльності компаній, не пов'язана з товарним виробництвом. Для бухгалтерської фірми запаси не відіграють значну роль та їх мінімізація дозволяє вивільнити ресурси для більш ефективного застосування в операційній діяльності.

Розрахункове значення коефіцієнту оборотності власного капіталу зріс з 1,66 рази до 5,95 рази за три роки. Це свідчить про збільшення рентабельності вкладеного капіталу власниками та здатності підприємства генерувати прибуток. Цей показник підтверджує ефективність використання власних ресурсів та стабільність фінансового стану компанії.

Підсумовуючи аналіз показників ділової активності підприємства, можна стверджувати, що ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» демонструє стабільний розвиток із підвищення ефективності управління активами і власним капіталом.

Зростаюча ліквідність і дисципліна розрахунків із клієнтами та постачальниками сприяють фінансовій стабільності компанії й розширенню її можливостей для подальшого розвитку.

Таблиця 2.8 - Показники рентабельності

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., п.в.
Рентабельність активів, %	19,24	-63,05	-34,60	-34,60
Рентабельність власного капіталу, %	21,59	-71,48	-88,28	-88,28
Рентабельність діяльності, %	24,09	-19,89	-10,29	-10,29

**Джерело: складено автором за даними підприємства*

Аналіз показників рентабельності за період 2022–2024 роки, наведений у таблиці 2.8, свідчить про значні погіршення фінансових результатів і ефективності використання ресурсів підприємства. У 2022 році підприємство демонструвало позитивні фінансові показники: рентабельність активів склала 19,24 %, що демонструвало ефективність використання ресурсів та здатність підприємства генерувати прибуток на кожную вкладену гривню. Однак у 2023 році цей показник різко впав до –63,05%, а в 2024 році становив –34,60%, скоротившись за два роки на 34,60 п.в. Така динаміка показує значні фінансові втрати, зниження продуктивності активів, а також можливу зміну у витратній структурі або зменшення обсягів реалізації послуг. Негативні значення вказують на збитковий характер діяльності підприємства.

У 2022 році показник рентабельності власного капіталу був на рівні 21,59%, підтверджуючи ефективну дохідність інвестицій власників. Однак наступним рокам характерне різке погіршення: у 2023 році відбулося зниження до –71,48%, а у 2024 році — до –88,28%. Загальне зменшення порівняно з 2022 роком склало 88,28 п.в.. Від’ємний показник вказує на знецінення власного капіталу внаслідок збиткової діяльності підприємства. До можливих причин такого результату можна віднести падіння обсягів реалізації послуг, підвищення адміністративних витрат чи негативний вплив економічної нестабільності.

Протягом 2022 року підприємство демонструвало припустимий рівень операційної рентабельності, що складав 24,09%. Це свідчило про ефективну

систему ціноутворення та контроль за витратами. Проте вже у 2023 році показник опустився до $-19,89\%$, а у 2024 році — до $-10,29\%$. Загалом зниження становило 10,29 п.в. порівняно з 2022 роком. Негативний рівень операційної рентабельності вказує на те, що витрати суттєво перевищують доходи, що є серйозним викликом для підприємств сфери послуг, де важливою умовою є оптимізація трудових і адміністративних витрат.

Загалом динаміка рентабельних показників свідчить про критичну необхідність перегляду операційних підходів і фінансової стратегії з метою стабілізації результатів діяльності.

Динаміка рентабельності свідчить про наявність кризових тенденцій у фінансовій діяльності підприємства, що вимагає впровадження системи контролю витрат, оптимізації бізнес-процесів та диверсифікації послуг. Зокрема вказує на потребу в наступному:

- перегляді облікової політики з акцентом на ефективне управління витратами;
- впровадити систему бюджетування та планування,
- оптимізації адміністративних та операційних витрат для зниження їх рівня;
- покращенні системи контролю за розрахунками із замовниками з метою зменшення обсягів простроченої дебіторської заборгованості;
- розширити спектр бухгалтерських послуг та послуг з аудиту, щоб збільшити доходи від реалізації.

Таким чином, проведений аналіз рентабельності дозволяє зробити висновок, що підприємство потребує комплексного підходу до підвищення фінансової стабільності. Незважаючи на негативну динаміку 2023–2024 рр., позитивний фінансовий результат 2022 року демонструє потенціал підприємства щодо відновлення прибутковості за умови оптимізації витрат та підвищення ефективності управління ресурсами.

2.2 Організація обліку розрахунків із замовниками

Організація обліку розрахунків із замовниками відіграє важливу роль в управлінні фінансовими потоками компанії. Оскільки від точності ведення обліку та належного контролю залежить своєчасність надходження платежів і стабільність роботи підприємства. Тому важливим є забезпечення чіткого документального оформлення й систематизації всіх операцій із контрагентами.

Основними завданнями фінансового обліку розрахунків із замовниками є [9]:

- своєчасне та коректне документальне оформлення операцій, пов'язаних із розрахунками;
- контроль за своєчасним погашенням дебіторської заборгованості з боку замовників, а також за поверненням авансів, отриманих від них;
- дотримання форм розрахунків, визначених у договорах з контрагентами;
- достовірне ведення аналітичного та синтетичного обліку всіх операцій із замовниками;
- правильне відображення заборгованості за реалізовані товари, виконані роботи чи надані послуги у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;
- своєчасна звірка розрахунків, що дозволяє уникнути виникнення простроченої заборгованості;
- повне і точне розкриття інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість, що виникає у взаємовідносинах із замовниками, у фінансовій звітності.

Фінансовий облік таких розрахунків ведеться на підставі первинних документів, що фіксують факт здійснення господарських операцій.

Кожен первинний документ має містити обов'язкові реквізити, зокрема: назву документа, дату складання, одиницю виміру, зміст операції, прізвище, посаду та підпис відповідальної особи, яка здійснювала й оформлювала господарську операцію.

Облік розрахункових операцій із замовниками ведеться на підставі первинних документів, які умовно поділяються на дві категорії:

- документи, що підтверджують передачу товарів, виконання робіт або надання послуг: товарна накладна, податкова накладна (електронна), акт приймання-передачі, видаткова накладна, рахунок-фактура, акт здачі-приймання робіт тощо;
- документи, що підтверджують факт оплати: банківська виписка та інші документи.

Щодо досліджуваного підприємства, то ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» використовує для підтвердження проведення господарських операцій використовують такі документи: рахунок, акт наданих послуг, виписка банку, ін.

Для відображення в обліку дебіторської заборгованості, що виникла під час розрахунків з замовниками, відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку використовують рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" [21]. За характером це рахунок активний, та відображає узагальнену інформацію про розрахунки із замовниками за відвантажені товари, виконані роботи та надані послуги, крім тієї заборгованості.

Відповідно до специфіки роботи ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» використовує два субрахунки до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» [7]:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

Щодо аналітичного обліку розрахунків із замовниками, то він ведеться за кожним окремо замовником та за кожним рахунком, який був пред'явлений до сплати.

Розрахункові взаємовідносини між ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» та замовниками виникають у процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Зазвичай, ці взаємовідносини оформлюються на підставі попередньо укладених договорів (контрактів) купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей, договорів підряду на виконання певних робіт, надання послуг тощо.

У процесі господарської діяльності підприємство співпрацює з різними групами замовників, які відрізняються за правовим статусом, обсягами операцій та характером наданих послуг. Основні групи замовників та особливості ведення обліку за кожною

з них подано у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Характеристика основних замовників ТОВ «Простір бухгалтерські послуги»

№	Категорія замовників	Приклади контрагентів	Характеристика взаємовідносин	Особливості обліку та контролю
1	Неприбуткові організації	ПРЕДСТАВНИЦТВО НОНВАЙЕЛЕНТ ПІСФОРС ІНТЕРНЕТІНЛ В УКРАЇНІ, Громадська організація «ЄДНАННЯ», БО "100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ", БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД МОЛОДА ГРОМАДА, МІЖНАРОДНА СОЛІДАРНІСТЬ.	Надання бухгалтерського супроводу, ведення обліку благодійних внесків, розрахунок заробітної плати	Ведення обліку благодійних надходжень, контроль цільового використання коштів, нарахування та виплата заробітної плати, складання та подача звітності.
2	Роздрібні торгові підприємства	ТОВ "Жокей Україна Трейдинг", ТОВ "Гюрінг", ТОВ "ВІТЕРРА СІД", ТОВ "ЮНІМЕД ХЕЛЗ"	Повне ведення бухгалтерського обліку.	Контроль за правильністю відображення товарообігу, розрахунки з контрагентами, своєчасність подання податкової та фінансової звітності, звітування перед материнськими компаніями.
3	Постачальники послуг	ПП "МУВ УАН ІНТЕРНЕТІНЛ", ТОВ "КОМПАТЕЛ ЮКРЕЙН", ТОВ "ЛІФТ99 УКРАЇНА", ТОВ "СМІТ СЕРВІСІЗ ЮКРЕЙН", ТОВ "ТУ СЕРВІСІЗ УКРАЇНА", ТОВ "БОЛТ ОПЕРЕЙШІЗ УКРАЇНА", ТОВ "ХЕШТЕГ", ТОВ "ЯС УКР", ТОВ "ШКОЛА АКЦЕНТ", ТОВ "ГАСТРОЦЕНТР"	Облік наданих послуг, розрахунки з клієнтами, податковий облік	Облік наданих послуг, перевірка первинних документів, розрахунки з клієнтами, контроль за правильністю відображення ПДВ, звітність.
4	Інші клієнти (фізичні особи, консультанти)	ТОВ "ЕКСПО АЛЬЯНС", ПРЕДСТАВНИЦТВО «МЕССЕ ДЮССЕЛЬДОРФ ГМБХ», ТОВ "С Є П", ФОП Похило О. А.	Податкові консультації, складання декларацій	Ведення обліку доходів, контроль оплати послуг, перевірка правильності заповнення декларацій

*Джерело: складено автором за даними підприємства

Згідно з умовами договору підряду, підрядник бере на себе зобов'язання виконати визначений обсяг робіт відповідно до завдання замовника. У свою чергу, замовник зобов'язується оплатити виконані роботи після їх повного завершення та приймання, якщо інше не встановлено умовами договору або законодавством. У договорі визначаються:

- ❖ перелік послуг (бухгалтерське обслуговування, ведення обліку, подання звітності тощо);
- ❖ строки та порядок їх надання;
- ❖ розмір і умови оплати;
- ❖ відповідальність сторін;
- ❖ порядок внесення змін та припинення дії договору.

У процесі дії договорів сторони можуть вносити зміни до їх умов шляхом укладання додаткових угод. Такі угоди можуть стосуватися, зокрема, зміни вартості робіт чи послуг, строків виконання, обсягів замовлення або інших істотних умов, що дозволяє гнучко реагувати на зміни в ринковому середовищі чи потреби сторін.

Більшість договорів та додаткових угод укладаються своєчасно та підписуються через систему електронного документообігу «Вчасно», що забезпечує оперативність, зручність і юридичну значущість документообігу між підприємством і його контрагентами.

Наступним етапом є підготовка рахунку на оплату, що використовується для інформування замовника про суму до оплати за бухгалтерське обслуговування відповідно до умов договору.

Рахунок виставляється в перших числах місяця. Сума у рахунку фіксується згідно з договором або додатковою угодою (у разі зміни ціни). Рахунок надсилається замовнику через систему "Вчасно" для ознайомлення та ініціювання оплати. На підставі цього рахунку замовник здійснює перерахування коштів. Документ не є підставою для відображення доходу в обліку та не формує проводок.

Замовник здійснює платіж на розрахунковий рахунок ТОВ. Оплата може здійснюватися авансом або після надання послуг - залежно від умов договору. Банківська виписка, що надходить у бухгалтерію, є підтвердженням оплати рахунку.

На основі виписки фіксується надходження коштів у бухгалтерському обліку. При цьому маємо проводки рисунок 2.3.

Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Счет Кт	Субконто Кт	Сумма
Документ						Содержание
Организация						№ журнала
11.08.2025 11:32:25	1	311	Текущий в АТ "КРЕДИ АГРИКОЛЬ БАНК", м.Київ	361	ГЮРИНГ, ТОВ	5 000,00
Платежное поручение входящее БП000000449 от 11.08.2025			Оплата покупателя		Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.	Оплата (аванс)
ТОВ "ПРОСТІР БУХГАЛТЕРСЬКІ ПОСЛУГИ"					Счет на оплату покупателю БП0000000336 от 01.08.2025	
11.08.2025 11:32:25	2	6431	ГЮРИНГ, ТОВ	6432	ГЮРИНГ, ТОВ	833,33
Платежное поручение входящее БП000000449 от 11.08.2025			Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.		Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.	НДС: налоговые обязательства, оплата
ТОВ "ПРОСТІР БУХГАЛТЕРСЬКІ ПОСЛУГИ"			Счет на оплату покупателю БП0000000336 от 01.08.2025		Счет на оплату покупателю БП0000000336 от 01.08.2025	

Рисунок 2.3 - Проводки по оплаті

**Джерело: сформовано автором.*

Акт - це документ, який складається у двох примірниках та засвідчує факт виконання продавцем договірних зобов'язань належним чином і є первинним документом, на підставі якого визнається дохід у бухгалтерському обліку. Складається в останні дні місяця (як правило, 30 або 31 числа).

В акті зазначається:

- перелік наданих послуг,
- період (місяць),
- вартість,
- суму ПДВ.

Підписується відповідальною особою підприємства та замовником через систему "Вчасно". На основі акту відображається дохід від реалізації послуг. При цьому виникають проводки рисунок 2.4.

Период	№	Счет Дт	Субконто Дт	Счет Кт	Субконто Кт	Сумма
Документ						Содержание
Организация						№ журнала
31.07.2025 13:11:11	1	361	ГЮРИНГ, ТОВ	703	Кадрин_Горинг БУ 07-2025	5 000,00
Реализация товаров и услуг БП0000000315 от 31.07.2025			Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.		Бухгалтерський облік	Оказание услуг (Зачет аванса покупателя)
ТОВ "ПРОСТІР БУХГАЛТЕРСЬКІ ПОСЛУГИ"			Счет на оплату покупателю БП0000000288 от 01.07.2025			
31.07.2025 13:11:11	2	703	Кадрин_Горинг БУ 07-2025	6431	ГЮРИНГ, ТОВ	833,33
Реализация товаров и услуг БП0000000315 от 31.07.2025			Бухгалтерський облік		Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.	НДС: налоговые обязательства: отгрузка, второе соб
ТОВ "ПРОСТІР БУХГАЛТЕРСЬКІ ПОСЛУГИ"					Счет на оплату покупателю БП0000000288 от 01.07.2025	

Рисунок 2.4 - Проводки по акту наданих послуг

**Джерело: сформовано автором*

ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» є платником ПДВ. Податкова накладна — це документ, яким користуються платники ПДВ для обліку податкового

зобов'язання та податкового кредиту. Для того, щоб замовнику отримати право на податковий кредит, податкову накладну необхідно зареєструвати у єдиному реєстрі податкових накладних [19]. Вона є підставою для замовника (отримувача послуг) включити суму ПДВ до податкового кредиту.

ПН повинна бути складена на дату першої події:

- або отримання авансу від замовника,
- або постачання послуг (підписання акту) — що відбулося раніше.

У випадку ТОВ «Простір бухгалтерські послуги», зазвичай рахунок виставляється на початку місяця, акт підписується наприкінці місяця, а отже, ПН складається на дату надходження коштів. При цьому виникають проводки рисунок 2.5.

Период	№	Счет Дт	Субkonto Дт	Счет Кт	Субkonto Кт	Сумма
Документ						Содержание
Организация						№ журнала
10.07.2025 17:33:04	1	6432	ГЮРИНГ, ТОВ	6412		833,33
Налоговая накладная БПН/Ил0000000000005 от 10.07.20...			Договір №29-09-2023 від 29.09.2023 р.			НДС: налоговое обязательство: налоговая накладная
ТОВ "ПРОСТІР БУХГАЛТЕРСЬКІ ПОСЛУГИ"			Счет на оплату покупателю БП0000000288 от 01.07.202...			

Рисунок 2.5 - Проводки ПН

**Джерело: сформовано автором.*

ПН оформлюється в електронній формі в обліковій програмі підприємства М.Е.Дос, і повинна містити обов'язкові реквізити. Податкова накладна подається до Єдиного реєстру податкових накладних, адміністрування якого здійснює Державна податкова служба України.

Тимчасові строки реєстрації згідно з п. 89 підрозд. 2 розд. XX ПКУ (діють лише в період воєнного стану та 6 місяців після нього) [25]:

- з 1 по 15 число місяця (включно) - до 5 числа місяця, наступного за місяцем складання ПН.
- з 16 по останнє число місяця (включно) - до 18 числа місяця, наступного за місяцем складання ПН;

Постійні строки реєстрації згідно з п. 201.10 ПКУ (діяли раніше і відновляться по завершенню 6 міс. після війни):

- з 1 по 15 число місяця (включно) - до останнього дня (включно) місяця, в якому вони складені;
- з 16 по останнє число місяця (включно) - до 15 числа (включно) місяця, наступного за місяцем складання.

Порушення строків тягне за собою штрафи згідно з Податковим кодексом. ПН завантажується з бухгалтерської програми до системи подання звітності М.Е.Дос. Підписується КЕП. Відправляється на реєстрацію в ДПС через електронний кабінет платника. Після успішної реєстрації підприємство отримує квитанцію №2 - підтвердження про включення ПН до реєстру.

Після реєстрації ПН продавець (ТОВ «Простір бухгалтерські послуги») включає ПДВ до податкових зобов'язань. Замовник - за наявності зареєстрованої ПН - має право включити суму ПДВ до податкового кредиту. У разі внесення змін у договір (наприклад, нова ціна послуг) - до ПН може складатися розрахунок коригування.

Взаємодія із замовниками вимагає дотримання чіткої послідовності оформлення та ведення документації. Детальний порядок наведено на рисунку 2.6.

Рисунок 2.6 – Порядок документообігу

**Джерело: сформовано автором.*

Отже, ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» використовує чітко налагоджений алгоритм документального оформлення розрахунків із замовниками, що базується на використанні системи електронного документообігу «Вчасно», завдяки чому досягається:

- своєчасність документообігу,
- юридична захищеність,
- зручність обміну документами,
- автоматизація процесів обліку та звітності.

У ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» система внутрішнього контролю розрахунків із замовниками є важливим елементом фінансового управління та спрямована на забезпечення своєчасного надходження коштів за надані послуги, підтримання платоспроможності підприємства та зниження ризиків виникнення простроченої дебіторської заборгованості. Контроль здійснюється починаючи з моменту укладання договорів, у яких чітко визначаються умови співпраці, вартість послуг та строки їх оплати. Для забезпечення належного обліку та відстеження виконання зобов'язань клієнтів ведеться реєстр договорів, що дозволяє своєчасно реагувати на можливі порушення умов розрахунків.

Аналітичний контроль за станом розрахунків здійснюється за допомогою програмного продукту, що використовується на підприємстві для автоматизації облікових процесів, який забезпечує оперативний моніторинг дебіторської заборгованості та формування необхідних звітів. На підставі отриманих даних проводиться щомісячний аналіз стану розрахунків, що дозволяє своєчасно виявляти прострочені зобов'язання. У випадку затримки оплати замовникам надсилаються електронні нагадування щодо необхідності виконання договірних умов.

Важливим етапом внутрішнього контролю є звірка даних банківських виписок із показниками аналітичного обліку, що забезпечує достовірність інформації та запобігає можливим помилкам. Для мінімізації ризиків неплатежів у договорах передбачаються авансові розрахунки або часткова передоплата.

Таким чином, система внутрішнього контролю розрахунків із замовниками в ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» забезпечує прозорість та дисципліну

взаєморозрахунків, своєчасне надходження коштів, а також сприяє ефективному управлінню дебіторською заборгованістю, що є важливою умовою стабільного функціонування підприємства.

2.3 Напрями удосконалення обліку розрахунків із замовниками

Облік розрахунків із клієнтами відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» та його ефективного функціонування в умовах конкурентного ринку. Оскільки деяка частина замовлень у компанії виконується на умовах післяплати, виникає необхідність чіткої організації обліку дебіторської заборгованості, щоб уникнути ризиків прострочення оплат, фінансових втрат і порушення грошових потоків.

З цією метою доцільно переглянути поточну систему внутрішнього обліку, що починається з розробки та оновлення облікової політики. У ній слід передбачити вимоги до управлінських документів, порядок контролю виконання зобов'язань, методи оцінки платоспроможності клієнтів, встановлення умов розрахунків та заходи впливу в разі прострочень, зокрема штрафні санкції, пені або припинення співпраці.

Таблиця 2.10 - Класифікація клієнтів ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» за видами та умовами розрахунків.

Категорія клієнтів	Характеристика	Тип розрахунків	Особливості контролю
Юридичні особи	Підприємства, що замовляють бухгалтерського супроводу послуги	Післяплата, аванс	Щомісячна звірка, контроль актів виконаних робіт
Фізичні особи-підприємці	Клієнти малого бізнесу, разові або періодичні послуги	Передоплата / часткова оплата	Контроль через CRM, автоматичні нагадування
Постійні клієнти	Довгострокові договори	Безготівкові розрахунки	Система бонусів, індивідуальні графіки оплати
Нові клієнти	Перші замовлення	Повна передоплата	Попередня перевірка надійності
Нерезиденти	Іноземні контрагенти	Валютні платежі	Додатковий юридичний контроль

**Джерело: розроблено автором.*

У договорах із клієнтами важливо деталізувати ключові умови: строки надання послуг, порядок оплати, відповідальність сторін, а також механізми розірвання договору у випадку порушення зобов'язань. Це дозволить підвищити правову захищеність компанії та зменшити юридичні та фінансові ризики.

Для підвищення ефективності контролю доцільно здійснити класифікацію клієнтів і заборгованостей, що дозволяє диференціювати підхід до управління розрахунками залежно від виду контрагентів, строків і ризиків неплатежів.

Попри належний рівень організації контролю на підприємстві, існують можливості для його удосконалення з метою підвищення ефективності управління розрахунками та мінімізації ризиків неплатежів. Доцільним є впровадження системи автоматичних нагадувань клієнтам про наближення термінів оплати, що може здійснюватися через електронну пошту або месенджери. Це дозволить знизити рівень простроченої заборгованості та забезпечити більш дисципліноване виконання договірних умов [1].

Удосконалення обліково-контрольного процесу розрахунків із замовниками має на меті підвищити оперативність обліку, достовірність інформації, знизити рівень простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості й посилити захищеність фінансових потоків підприємства. На підставі проведеного аналізу діяльності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» сформовано пріоритетні напрями вдосконалення як обліку, так і контролю розрахунків, а також конкретні заходи й відповідальність за їх реалізацію.

Для підвищення прозорості обліку доцільно створити централізовану базу клієнтів із доступом бухгалтерії, фінансового та юридичного відділів. Така база дозволить у режимі реального часу відстежувати суми заборгованостей, строки сплати, а також надсилати автоматичні звіти керівництву щодо стану розрахунків.

Нижче наведено узагальнену матрицю основних напрямів удосконалення, яка охоплює методичні, організаційні та технічні заходи, спрямовані на поліпшення процесу обліку розрахунків із замовниками.

Таблиця 2.11 - Основні напрями удосконалення обліку розрахунків із замовниками

№	Напрямок удосконалення	Конкретні заходи	Очікуваний результат
1	Удосконалення облікової політики	Внести доповнення щодо моменту визнання доходу, критеріїв визнання сумнівних і безнадійних боргів; затвердити порядок формування резерву	Узгоджені правила обліку, зменшення суб'єктивності в оцінках
2	Формування резерву сумнівних боргів	Розробити методику розрахунку резерву відповідно до НП(С)БО 10; щоквартальний розрахунок і відображення в обліку	Рідше викривлення прибутку, реалістична оцінка активів
3	Автоматизація облікових процесів	Налаштування бухгалтерської програми: автоматичні нагадування, шаблони звітів, доопрацювання.	Скорочення часу обробки, зниження помилок
4	Удосконалення аналітичного обліку	Вести аналітику за клієнтами, строками заборгованості, ризиковими групами; регулярні управлінські звіти	Оперативне виявлення проблемної дебіторської заборгованості
5	Оптимізація документообігу	Впровадження електронного документообігу (ЕДО), стандартизовані форми актів/рахунків	Швидший документообіг, мінімум паперового архіву
6	Підвищення кваліфікації персоналу	Тренінги з НП(С)БО, бухгалтерських програм, методик роботи з дебіторкою	Підвищення якості обліку й контролю
7	Політика взаємодії з клієнтами	Встановлення кредитних лімітів, стандартів оплат, штрафних санкцій у договорах	Менший ризик неплатежів, правовий захист

**Джерело: розроблено автором на основі аналізу діяльності підприємства.*

Важливим інструментом ефективного обліку є класифікація дебіторської заборгованості. У ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» доцільно поділяти заборгованість за видами клієнтів (юридичні особи, фізичні особи-підприємці, нерезиденти), своєчасністю сплати (поточна, прострочена, сумнівна, безнадійна), а також відповідністю до облікових рахунків. Такий підхід дозволяє краще контролювати стан розрахунків і оперативно реагувати на ризики затримки платежів.

Особливу увагу слід приділити взаємодії між підрозділами підприємства. Відсутність автоматизованої системи взаємодії між бухгалтерією, фінансовим, юридичним і клієнтським відділами ускладнює ефективне управління дебіторкою. Наприклад, фінансовий відділ має забезпечувати дані щодо реального руху коштів,

юридичний - супровід договорів і врегулювання спірних питань, а комерційний - підтримку зв'язку з клієнтами, пропозиції індивідуальних умов та мотиваційних заходів. Автоматизація цих процесів шляхом впровадження CRM-системи значно зменшить адміністративні витрати, допоможе уникнути помилок, прискорить документообіг та дозволить в режимі реального часу відстежувати стан розрахунків з кожним клієнтом.

Крім того, рекомендується впровадити систему оцінки клієнтів за рівнем надійності. Такий рейтинг можна формувати на основі історії розрахунків, обсягів замовлень, дотримання договірних зобов'язань. Це дозволить встановлювати індивідуальні умови співпраці: комусь пропонувати відстрочку, а з менш надійними працювати лише на умовах передоплати. Для кожного клієнта також доцільно встановити внутрішній кредитний ліміт, що забезпечить контроль над рівнем заборгованості.

Окрему увагу слід звернути на формування та використання управлінських звітів. Вони мають містити не лише фінансові показники (суми, строки, прострочення), а й нефінансові: рівень лояльності клієнтів, середній чек, частка виконаних угод, які потребували додаткового юридичного супроводу. Такі звіти дозволять керівництву приймати зважені рішення на основі повної картини співпраці з клієнтами.

До важливих кроків належить також розробка бюджету реалізації. На основі прогнозу продажів формуються плани витрат, кадрового навантаження, необхідних ресурсів та очікуваного прибутку. Такий бюджет дозволяє ефективніше планувати діяльність компанії в динаміці.

Крім технічних аспектів удосконалення обліково-контрольного процесу, важливо забезпечити також належну організаційну культуру управління дебіторською заборгованістю. У ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» доцільно створити систему мотивації для працівників, які відповідають за супровід клієнтів і контроль платежів. Наприклад, можна передбачити преміювання за своєчасне надходження коштів, зниження частки прострочених боргів або ефективне вирішення спірних ситуацій із клієнтами. Це сприятиме підвищенню відповідальності персоналу

та стимулюватиме їх до більш уважного ставлення до фінансової дисципліни контрагентів [9].

Не менш важливим є питання використання сучасних цифрових технологій. Доцільно розглянути можливість інтеграції бухгалтерської програми із банківськими сервісами та онлайн-платформами для виставлення рахунків і моніторингу оплат. Таке поєднання дозволить автоматично оновлювати інформацію про стан розрахунків, уникати дублювання операцій і значно знизити ризик помилок під час ручного введення даних.

Удосконалення системи контролю має передбачати регулярний аналіз фінансових показників, що характеризують розрахунки із замовниками: середній період погашення дебіторської заборгованості, частка прострочених платежів у загальному обсязі виручки, рівень резерву сумнівних боргів. Моніторинг цих показників дозволить оперативно виявляти негативні тенденції та вживати коригувальних заходів.

Також доцільно запровадити періодичну внутрішню аудиторську перевірку правильності відображення операцій із клієнтами в бухгалтерському обліку. Вона повинна охоплювати контроль за повнотою відображення доходів, своєчасністю виставлення рахунків, відповідністю залишків на рахунках даним аналітичного обліку. Результати таких перевірок стануть підґрунтям для оновлення облікової політики та вдосконалення процедур контролю.

Отже, комплексне впровадження наведених заходів - технічних, аналітичних, організаційних і контрольних — створить цілісну систему управління розрахунками із замовниками, яка поєднуватиме ефективність, прозорість і гнучкість. У результаті ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» зможе не лише зміцнити фінансову стабільність, а й підвищити рівень довіри з боку клієнтів, забезпечивши сталий розвиток і конкурентоспроможність на ринку бухгалтерських послуг.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАМОВНИКАМИ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1 Організаційно-методичні засади контролю розрахунків із замовниками

У системі управління підприємством контроль відіграє важливу роль як засіб забезпечення достовірності облікових даних, запобігання порушенням фінансової дисципліни та виявлення резервів підвищення ефективності діяльності. Контроль розрахунків із замовниками є невід'ємним елементом системи внутрішнього контролю, оскільки саме своєчасність розрахунків з контрагентами визначає фінансову стабільність підприємства, рівень ліквідності активів та ділову репутацію суб'єкта господарювання.

Оскільки виплати компанії іншим компаніям чи фізичним особам здійснюються не одночасно з передачею майна, наданням послуг чи виконанням робіт, виникає дебіторська заборгованість. Важливо зазначити, що для зниження цього боргу компанії необхідно розробити чітку розрахункову політику щодо клієнтів, визначивши умови торгового кредиту, обговоривши ризики та пояснивши їх, а також відмовившись від надання знижок на повну суму замовника, оскільки це може спричинити швидке збільшення дебіторської заборгованості [8]. Одночасно, затримки у погашенні дебіторської заборгованості можуть призвести до платіжної кризи та зростання кредитної заборгованості через збільшений попит на короткострокові кредити, скорочення пропозиції та підвищення вартості позик. Для погашення заборгованості підприємство змушене перетворювати високоліквідні активи в готівку, інакше існує загроза банкрутства.

Контроль розрахунків із замовниками охоплює процес перевірки правильності документального оформлення господарських операцій, відповідності сум, відображених у первинних документах, даним бухгалтерського обліку, а

також своєчасності надходження грошових коштів за відвантажену продукцію чи надані послуги. Головна мета такого контролю — забезпечення реальності дебіторської заборгованості та запобігання виникненню безнадійних боргів.

Завдання контролю розрахунків полягають у:

- перевірці дотримання умов договорів із замовниками;
- контролі за правильністю оформлення первинних документів (рахунків, актів виконаних робіт, податкових накладних тощо);
- виявленні та попередженні простроченої заборгованості;
- аналізі причин виникнення дебіторської заборгованості;
- перевірці достовірності даних аналітичного й синтетичного обліку;
- формуванні управлінської інформації для прийняття управлінських рішень [6].

Важливою складовою організації контролю є нормативно-правове забезпечення. В Україні правові засади регулювання обліку і контролю розрахунків із замовниками визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Податковим кодексом України, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [15]. Згідно з ним, дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність надходження майбутніх економічних вигід і може бути достовірно визначена її сума.

На міжнародному рівні регулювання обліку та контролю дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до IFRS 9 «Financial Instruments», який визначає порядок оцінки дебіторської заборгованості за амортизованою вартістю та формування резерву очікуваних кредитних збитків [27]. Крім того, Міжнародні стандарти аудиту (ISA) встановлюють вимоги до аудиторських процедур контролю розрахунків. Зокрема, ISA 500 «Аудиторські докази», ISA 520 «Аналітичні процедури» та ISA 530 «Аудиторська вибірка» регламентують застосування методів збору й аналізу доказів щодо достовірності дебіторської заборгованості.

У практиці внутрішнього контролю розрахунків із замовниками на підприємствах застосовується низка взаємопов'язаних методів, які забезпечують повноту, достовірність та своєчасність облікової інформації. Основними з них є:

- документальна перевірка - передбачає звірку первинних документів, рахунків, актів виконаних робіт, податкових накладних і банківських виписок з метою підтвердження законності та обґрунтованості господарських операцій [6];
- інвентаризація розрахунків - спрямована на перевірку обґрунтованості сум дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення її реальності, строків виникнення та можливості погашення;
- зустрічна звірка з контрагентами - здійснюється для підтвердження взаємних розрахунків за актами звірки, що дає змогу виявити розбіжності та уточнити дані обліку;
- аналітичні процедури - включають порівняння динаміки дебіторської заборгованості, аналіз її структури, розрахунок показників оборотності, частки прострочених сум, співвідношення заборгованості з обсягом виручки, що дає змогу оцінити ефективність розрахункової політики підприємства;
- спостереження та тестування системи внутрішнього контролю - передбачають оцінку дієвості контрольних процедур у бухгалтерії, перевірку дотримання посадових інструкцій, порядку погодження операцій та розподілу повноважень між відповідальними особами;
- економіко-математичні методи - застосовуються для прогнозування обсягів майбутньої дебіторської заборгованості, визначення ймовірності її неповернення та оцінки впливу різних факторів на платіжну дисципліну клієнтів;
- метод експертних оцінок - використовується для визначення рівня ризику неплатежів на основі думок фахівців підприємства, бухгалтерів, менеджерів та юристів.

Застосування зазначених методів у комплексі дозволяє вчасно виявляти відхилення у розрахунках, запобігати утворенню безнадійної заборгованості,

підвищувати ефективність системи внутрішнього контролю та забезпечувати фінансову стабільність підприємства [28].

Методичне забезпечення контролю включає використання внутрішніх регламентів підприємства: графіку документообігу, положення про внутрішній контроль, інструкцій щодо оформлення первинних документів. На сучасних підприємствах усе ширше застосовуються комп'ютерні технології контролю, що дозволяють автоматизувати перевірку правильності проведених операцій, формування звітів, контроль термінів оплати за договорами. Важливу роль у цьому відіграють такі програмні продукти, як BAS Бухгалтерія, SAP ERP, Oracle Financials.

Науковці відзначають, що ефективність контролю залежить від інтеграції облікових, аналітичних і контрольних функцій у єдину інформаційну систему. Це відповідає принципам COSO Framework (2017) - міжнародної концепції внутрішнього контролю, що передбачає п'ять взаємопов'язаних компонентів: середовище управління, оцінка ризиків, контрольна діяльність, інформація і комунікація, моніторинг [29]. Використання цієї моделі дозволяє підвищити ефективність контролю за дебіторською заборгованістю та мінімізувати ризик неплатежів.

Основна мета контролю - забезпечення прозорості операцій і запобігання зловживанням через автоматизовані процедури звірки, обмеження доступу до фінансових даних і регулярний моніторинг ризиків [9].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники сходяться на думці, що контроль розрахунків із замовниками має бути не лише ретроспективним, а й превентивним, тобто спрямованим на запобігання виникненню порушень і недостовірності інформації. Контроль - це не лише перевірка минулих фактів, а й інструмент управління майбутніми результатами діяльності підприємства.

Таким чином, організаційно-методичні засади контролю розрахунків із замовниками базуються на поєднанні нормативно-правових вимог, сучасних інформаційних технологій і міжнародних стандартів аудиту. Ефективно організована система контролю забезпечує достовірність облікових даних, сприяє

своєчасному надходженню коштів, підвищує рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства [1].

3.2 Оцінка стану організації контролю розрахунків із замовниками у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги»

Контроль розрахунків із замовниками є одним із ключових напрямів фінансово-господарського контролю в діяльності бухгалтерських компаній, адже саме своєчасність та достовірність обліку дебіторської заборгованості безпосередньо впливають на платоспроможність і фінансову стабільність підприємства. Для ТОВ «Простір бухгалтерські послуги», що надає послуги з ведення бухгалтерського обліку та податкового консультування іншим суб'єктам господарювання, належна організація контролю за розрахунками з клієнтами має особливе значення, оскільки більшість операцій відбувається у формі безготівкових платежів на підставі договорів про надання послуг [5].

На підприємстві функції з контролю розрахунків покладено на головного бухгалтера, який відповідає за достовірність даних обліку, своєчасність звірок із клієнтами та формування звітності. Первинний контроль здійснюють бухгалтери, закріплені за конкретними клієнтами. Вони ведуть облік наданих послуг, виписують акти виконаних робіт і рахунки-фактури, контролюють надходження оплати та формують акти звірки взаєморозрахунків. Така модель забезпечує децентралізований характер контролю, проте створює певні ризики дублювання інформації та залежності результатів від людського фактору.

На підприємстві запроваджено елементи внутрішнього контролю відповідно до положень облікової політики, зокрема:

- щомісячне проведення звірки з основними клієнтами;
- обов'язкове підтвердження усіх актів виконаних робіт електронними підписами обох сторін;
- автоматизоване формування звітів про дебіторську заборгованість у бухгалтерській програмі;

- аналіз динаміки заборгованості під час складання внутрішніх фінансових звітів;
- контроль своєчасності розрахунків із замовниками шляхом встановлення графіків платежів і відстеження їх виконання;
- перевірка обґрунтованості та правильності оформлення первинних документів, що підтверджують надання послуг і виникнення дебіторської заборгованості;
- періодичний аналіз структури дебіторської заборгованості за строками її виникнення для визначення сумнівних боргів;
- здійснення контролю за правильністю відображення операцій з дебіторами у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;
- проведення внутрішніх аудитів дотримання процедур контролю розрахунків із замовниками.

Бухгалтерська програма дозволяє вести облік розрахунків із замовниками за аналітичними рахунками (рахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями») [24]. Для кожного клієнта формується аналітична картка, що містить інформацію про договори, акти та фактичне надходження коштів.

Контрольна робота здійснюється за допомогою:

- звітів «Аналіз рахунку 361»- для перевірки узгодженості аналітичного й синтетичного обліку;
- звітів «Відомість по взаєморозрахунках з контрагентами» - для аналізу сальдо заборгованості;
- акту звірки взаєморозрахунків - для документального підтвердження стану розрахунків;
- оборотно-сальдової відомості по рахунках 36 - для контролю повноти та правильності відображення розрахунків із замовниками

Такі інструменти забезпечують формальний контроль повноти відображення господарських операцій, однак вони не передбачають глибокого аналітичного аналізу причин виникнення заборгованості чи ризиків її неповернення.

По-перше, на підприємстві відсутнє формалізоване положення або регламент, що визначає порядок контролю дебіторської заборгованості, права та обов'язки відповідальних осіб, строки проведення звірок і процедури реагування на прострочення. Це ускладнює систематизацію контрольних дій та послаблює їхню ефективність.

По-друге, недостатній рівень автоматизації процесів перевірки термінів прострочення платежів і контролю виконання умов договорів збільшує ризик виникнення несвоєчасних оплат, особливо при значній кількості клієнтів.

По-третє, наявна звітність має обмежену аналітичність, оскільки не містить показників прогнозованої заборгованості, коефіцієнтів ризику неплатежів та розподілу дебіторів за ступенем надійності. Це обмежує можливості управлінського персоналу в частині прогнозування грошових потоків та ухвалення стратегічних рішень.

Крім того, не всі клієнти своєчасно підтверджують акти звірки розрахунків, що створює ризики виникнення розбіжностей між даними бухгалтерського обліку підприємства та контрагентів, а також може ускладнити процедуру стягнення заборгованості у разі спорів.

Отже, для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю доцільно впровадити єдину політику контролю дебіторів, посилити інформаційну автоматизацію облікових процесів та забезпечити регулярний аналітичний моніторинг стану розрахунків із клієнтами [18].

Такі недоліки знижують ефективність системи контролю, адже процес набуває переважно формального характеру, а контрольні дії зводяться до звірки залишків без глибокого аналітичного аналізу причин прострочення. На думку фахівців, це є типовою проблемою бухгалтерських компаній, де велика кількість клієнтів поєднується з обмеженими кадровими ресурсами.

Експерт з управління ризиками Меттью Лейтч в одній зі своїх статей пише: «Я не можу пригадати документ, який би мав більший вплив на роздуми про внутрішній контроль, ніж модель COSO» [29]. З позиції моделі COSO Framework, що передбачає п'ять компонентів внутрішнього контролю (середовище управління,

оцінка ризиків, контрольна діяльність, інформація і комунікація, моніторинг), у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» частково реалізовані лише перші три. Контрольна діяльність характеризується належною професійною компетентністю працівників, проте відсутність систематичного моніторингу та документально закріпленої політики контролю обмежує можливості вчасного реагування на ризики.

Здійснення контролю за розрахунками наразі не включає аналітичні процедури, передбачені міжнародними стандартами аудиту, а також не використовує елементи економіко-математичного аналізу для оцінки ризику неповернення заборгованості. Це ускладнює прогнозування грошових потоків і прийняття управлінських рішень щодо роботи з клієнтами [31].

Підсумовуючи проведений аналіз, можна зробити висновок, що система контролю розрахунків із замовниками у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» загалом функціонує ефективно, однак потребує вдосконалення у напрямі:

- посилення регламентації процедур контролю;
- автоматизації процесів перевірки та аналітичної обробки даних;
- запровадження управлінської звітності з показниками динаміки, оборотності й ризику неплатежів;
- посилення внутрішнього моніторингу на основі принципів COSO;
- удосконалення комунікації з клієнтами для своєчасного підтвердження взаєморозрахунків;
- впровадження системи рейтингування контрагентів за рівнем фінансової надійності та історією виконання зобов'язань;
- формування резерву сумнівних боргів на основі аналізу строків заборгованості та платіжної дисципліни клієнтів [14];
- регулярного навчання персоналу з питань внутрішнього контролю, управління ризиками та використання можливостей бухгалтерської програми;
- інтеграції системи бухгалтерського обліку з CRM-системою для підвищення оперативності обміну інформацією між відділами;

- періодичного внутрішнього аудиту ефективності контрольних процедур, спрямованого на виявлення слабких місць у процесі управління дебіторською заборгованістю.

Такі заходи дадуть змогу підвищити достовірність облікових даних, своєчасність прийняття управлінських рішень і мінімізувати ризики виникнення безнадійної заборгованості, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню фінансової стабільності підприємства.

3.3 Напрями удосконалення контролю розрахунків із замовниками

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових елементів забезпечення фінансової стабільності підприємства. У ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» зростання обсягів розрахунків із замовниками створює потребу у підвищенні ефективності внутрішнього контролю, систематизації процедур і впровадженні автоматизованих інструментів контролю. Удосконалення контролю дозволяє не лише знизити ризики неплатежів, а й забезпечити достовірність облікової та управлінської інформації.

Аналіз сучасної літератури та практики показує, що ефективність контролю дебіторської заборгованості залежить не лише від наявності процедур, а й від їхньої системності, автоматизації та здатності забезпечувати своєчасну аналітичну інформацію для управлінських рішень. Особливу увагу слід приділяти ризикам неплатежів, концентрації великих боржників та строкам погашення заборгованості.

Проведений аналіз системи внутрішнього контролю у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» засвідчив, що підприємство має налагоджену облікову політику, проте існують недоліки у сфері документального та аналітичного забезпечення контрольних процедур. Разом із тим, відсутність повної автоматизації процесів і недостатня аналітика створюють ризики для своєчасного виявлення проблемних боргів. Тому доцільним є розроблення комплексу заходів,

спрямованих на удосконалення як організаційного, так і методичного забезпечення контролю дебіторської заборгованості [10].

Першочерговим напрямом удосконалення системи контролю розрахунків із замовниками є формування Положення про внутрішній контроль дебіторської заборгованості. У цьому документі мають бути визначені: мета та завдання контролю; відповідальні особи; періодичність перевірок; порядок складання актів звірки; способи реагування на прострочену заборгованість. Розроблення такого положення дозволить формалізувати процес контролю, забезпечити єдність дій бухгалтерської та аналітичної служби, а також створить умови для швидкого виявлення відхилень у розрахунках.

Беручи до уваги потребу у підвищенні достовірності даних про розрахунки із замовниками та необхідність своєчасного виявлення ризикових операцій, важливо використовувати не лише внутрішні механізми контролю, але й залучати інструменти зовнішнього оцінювання. Одним з найбільш ефективних способів такого підходу є аудиторська перевірка дебіторської заборгованості. Вона може всебічно проаналізувати правильність ведення обліку, своєчасність погашення боргів, відповідність оформлення документів та реальність сум, відображених у бухгалтерській звітності. Інтеграція аудиту в систему контролю сприяє отриманню незалежної оцінки стану розрахунків, підвищує прозорість діяльності та допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Крім цього, аудит дає змогу оцінити не тільки фактичний стан дебіторської заборгованості, але й результативність застосовуваних контрольних процедур, допомагає виявити слабкі місця в системі внутрішнього контролю та надає рекомендації для їх усунення. Використання аудиторських процедур також забезпечує керівництву додатковий рівень упевненості про коректності та повноту інформації щодо розрахунки із замовниками.

Після впровадження чітко визначених внутрішніх процедур контролю та проведення незалежної аудиторської оцінки виникає необхідність у практичному їх застосуванні та перевірці ефективності [2]. Для систематизації процесу аудиту

доцільно застосовувати узагальнену схему проведення аудиту дебіторської заборгованості зображену на рисунку 3.1:

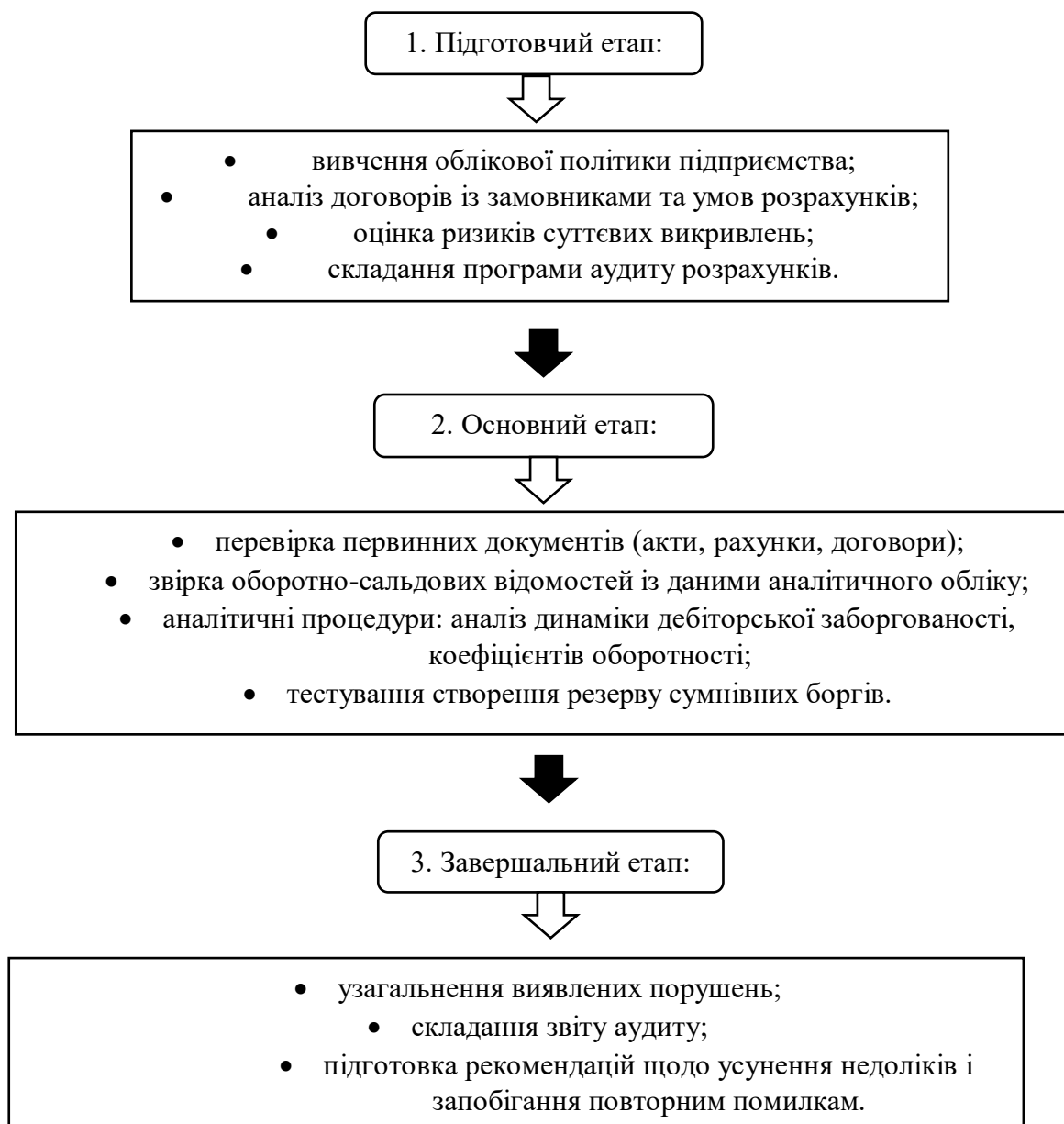

Рисунок 3.1 - Алгоритм проведення аудиту розрахунків із замовниками

**Джерело: сформовано автором*

Важливим є використання інформаційних технологій у процесі контролю. У середовищі бухгалтерської програми доцільно впровадити автоматизовані інструменти контролю дебіторської заборгованості:

- створення контрольних звітів про стан розрахунків;
- автоматичне формування нагадувань про наближення строків оплати;

- звірка актів з контрагентами у форматі електронного документообігу;
- побудова аналітичних панелей (дашбордів) для відстеження динаміки платежів;
- налаштування автоматичних повідомлень бухгалтеру та менеджеру про появу простроченої заборгованості;
- групування дебіторів за строками заборгованості (до 30, 60, 90 днів і понад 90 днів) для швидкої оцінки ризиків;
- використання автоматичних сценаріїв контролю (робочих нагадувань, задач у календарі) для відстеження виконання договорів і оплат;
- формування зведених звітів за контрагентами з інтеграцією даних бухгалтерського, податкового й управлінського обліку;
- застосування аналітики за центрами відповідальності, що дозволяє оцінювати ефективність роботи менеджерів із клієнтами;
- впровадження інструментів прогнозування грошових потоків на основі даних про заборгованість і графіки оплат [11].

Такі інструменти дозволяють мінімізувати людський фактор, скоротити час на обробку інформації та своєчасно реагувати на зміни у фінансових потоках.

З метою підвищення аналітичності обліку доцільно впровадити систему управлінської звітності щодо стану дебіторської заборгованості. Пропонується щомісячне формування таких показників:

- частка простроченої дебіторської заборгованості в загальній сумі дебіторки (%);
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- середній термін погашення дебіторської заборгованості;
- питома вага сумнівних боргів;
- динаміка зміни дебіторської заборгованості за періодами (місяць, квартал, рік) із визначенням тенденцій зростання або скорочення;
- структура дебіторської заборгованості за контрагентами, галузями або проектами для виявлення найбільш ризикових напрямів діяльності;

- аналіз заборгованості за строками виникнення (aging analysis) — до 30, 60, 90 і понад 90 днів;
- питома вага великих дебіторів у загальній сумі заборгованості, що дозволяє оцінити концентрацію ризику;

Управлінська звітність має бути наочною і містити графічні індикатори ризику, що дасть змогу керівництву швидко оцінювати якість дебіторської політики.

У контексті підвищення ефективності контролю варто впровадити модель ризикоорієнтованого контролю розрахунків, яка передбачає пріоритетну перевірку контрагентів із високим рівнем ризику неплатежів. Для цього може бути використана бальна оцінка надійності замовників за такими критеріями, як: історія платежів, середній термін погашення зобов'язань, обсяги операцій, кількість прострочених оплат. Це дозволяє раціональніше використовувати ресурси контрольної служби підприємства та зосередити увагу на найбільш проблемних напрямках [8].

Суттєвим резервом підвищення ефективності є удосконалення аудиторських процедур контролю розрахунків. Доцільно застосовувати вибіркові перевірки відповідності первинних документів, аналітичні процедури порівняння динаміки дебіторської заборгованості, а також процедури підтвердження даних шляхом зовнішніх запитів до контрагентів. Використання зазначених методів підвищує рівень достовірності облікових даних і сприяє виявленню потенційних зловживань.

З метою узгодження внутрішнього контролю та аудиту з обліковою політикою доцільно:

- уточнити порядок визнання дебіторської заборгованості та критерії її класифікації як сумнівної;
- передбачити створення резерву сумнівних боргів;
- визначити відповідальних осіб за контроль розрахунків;
- закріпити порядок проведення звірок і строків оновлення даних в обліку;

- передбачити погодження аудиторських перевірок із графіком внутрішнього контролю.

Це сприятиме підвищенню узгодженості дій бухгалтерії та аудиторської служби, а також покращить якість управління фінансовими потоками. Запропоновані заходи можуть бути підкріплені економічними розрахунками. Наприклад, за умови зниження частки простроченої дебіторської заборгованості з 15% до 10% загальної суми, оборотність дебіторки зросте з 4,2 до 5,1 разів на рік, що призведе до прискорення обігу коштів на 18 днів. Це, своєю чергою, дозволить збільшити ліквідність активів і зменшити потребу у залученні короткострокових кредитів. Такий підхід узгоджується з рекомендаціями зарубіжних науковців, які вказують на прямий зв'язок між рівнем дебіторської заборгованості та ефективністю грошових потоків.

Крім того, міжнародна практика свідчить про високу ефективність використання систем ERP і CRM для контролю розрахунків із клієнтами. У дослідженнях доведено, що інтеграція фінансових модулів ERP із CRM-системами дозволяє автоматично відстежувати історію платежів, оцінювати надійність контрагентів і прогнозувати рух коштів. Такий підхід можна частково реалізувати у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» через розширення функціоналу бухгалтерської програми або використання інтеграційних рішень з Google Data Studio.

З метою профілактики порушень фінансової дисципліни доцільно проводити внутрішні тренінги для бухгалтерів і менеджерів із продажу, спрямовані на вдосконалення навичок роботи з клієнтськими рахунками, а також запровадити систему мотивації за своєчасне погашення дебіторської заборгованості. Це сприятиме формуванню культури контролю на підприємстві.

Таким чином, запропоновані напрями вдосконалення контролю розрахунків із замовниками сприятимуть підвищенню прозорості фінансової інформації, мінімізації ризиків неплатежів, зміцненню фінансової дисципліни та підвищенню ефективності діяльності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги».

ВИСНОВОК

У ході виконання кваліфікаційної роботи детально досліджено сутність, класифікацію та економічне значення розрахунків із замовниками на прикладі діяльності ТОВ «Простір бухгалтерські послуги». Розрахунки із замовниками для аутсорсингової компанії мають особливу роль, оскільки фінансові потоки формуються від численних клієнтів з різними формами власності та галузевою специфікою, а своєчасне отримання оплати забезпечує стабільність операційної діяльності та можливість надавати якісні послуги. Виявлено, що розрахунки класифікуються на поточні заборгованості, авансові платежі, розрахунки за майбутні послуги та взаємозаліки, при цьому особливу увагу приділено дебіторській заборгованості, яка для аутсорсингової фірми є критичною для підтримання оборотності капіталу та фінансової стійкості. Економічне значення цих розрахунків проявляється в забезпеченні безперервності надання послуг, своєчасності формування звітності для клієнтів і підтримці високого рівня довіри.

Проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулює облік і контроль розрахунків у бухгалтерській аутсорсинговій діяльності. До неї входять закони України, накази Міністерства фінансів, стандарти бухгалтерського обліку, методичні рекомендації та внутрішні регламенти підприємства. Дотримання цих норм дозволяє забезпечити достовірність даних у роботі з численними клієнтами, уникати фінансових і податкових ризиків та регламентувати взаємодію з різними видами замовників. Особливо важливо, що в умовах аутсорсингової моделі законодавче забезпечення регламентує терміни надання послуг, порядок звітності для клієнтів та контроль платежів, що впливає на ефективність внутрішніх процедур обліку та контролю.

Досліджено методологічні підходи до організації обліку і контролю розрахунків у системі бухгалтерського аутсорсингу. Основними принципами є повнота, своєчасність, достовірність, системність і відповідність обліковим стандартам. Встановлено алгоритми процесів: збір первинних документів від клієнтів, їх аналітична обробка, звірка рахунків, формування фінансової звітності

та контроль показників виконання замовлень. Для аутсорсингової фірми особливо важлива автоматизація цих процесів, що дозволяє працювати з великою кількістю клієнтів одночасно, скоротити терміни обробки даних та зменшити людський фактор у контролі.

Оцінено специфіку роботи ТОВ «Простір бухгалтерські послуги» як аутсорсингової компанії. Особливості включають обслуговування численних клієнтів, які мають різні види діяльності, потребу у веденні комплексного бухгалтерського обліку та своєчасної підготовки фінансової та податкової звітності. Виявлено, що ці фактори зумовлюють необхідність автоматизації облікових процесів, оптимізації аналітичних процедур та розробки системи контролю за платоспроможністю клієнтів. Крім того, ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволяє зменшувати фінансові ризики і підвищувати якість надання бухгалтерських послуг для кожного клієнта.

Проаналізовано порядок обліку розрахунків у ТОВ «Простір бухгалтерські послуги». Виявлено проблеми, які характерні для аутсорсингових компаній: недостатня автоматизація процесів, обмежена аналітична інформація, відсутність системи раннього попередження ризикових клієнтів, затримки у звітках та перевірках платоспроможності замовників. Крім того, аналіз документального забезпечення показав неповне використання сучасних програмних рішень для контролю дебіторської заборгованості та ведення аналітики по клієнтах, що знижує ефективність управління фінансовими потоками та своєчасності надання послуг.

Обґрунтовано напрями вдосконалення обліку: впровадження системи моніторингу дебіторської заборгованості по кожному клієнту, регулярна перевірка платоспроможності, оптимізація аналітичного процесу, інтеграція автоматизованих систем обліку. Для аутсорсингової фірми це дозволяє підвищити оперативність обробки інформації, точність даних та своєчасність підготовки фінансової звітності для клієнтів, що прямо впливає на рівень задоволеності замовників і репутацію компанії.

Досліджено організаційні та методичні засади контролю розрахунків із замовниками: розподіл функцій між підрозділами, чітке визначення

відповідальності працівників, стандарти оцінки ризиків та застосування автоматизованих і ручних методів контролю. Встановлено, що для аутсорсингової компанії поєднання різних методів контролю є ключовим для оперативного виявлення проблемних рахунків і забезпечення високої якості послуг для великої клієнтської бази.

Оцінка контролю показала наявність недоліків: затримки у виконанні звірок, недостатній аналіз потенційно проблемних клієнтів, відсутність комплексного моніторингу дебіторської заборгованості. Для аутсорсингової фірми це створює ризики для точності облікових даних, своєчасності підготовки звітності та фінансової стабільності компанії, що потребує впровадження додаткових контрольних заходів.

Розроблено комплекс практичних заходів: оптимізація організаційної структури, чітке розмежування обов'язків, регламентація процедур документообігу, впровадження систем оцінки ризиків і моніторингу дебіторської заборгованості, регулярне відстеження ключових показників ефективності контролю. Для аутсорсингової компанії це дозволяє своєчасно виявляти проблемні рахунки, підвищувати оперативність обліку та забезпечувати високу якість бухгалтерських послуг для всіх клієнтів.

Результати дослідження дозволили не лише систематизувати знання щодо обліку та контролю розрахунків із замовниками, а й запропонувати конкретні заходи для підвищення ефективності внутрішнього контролю в ТОВ «Простір бухгалтерські послуги». Запровадження цих рекомендацій сприятиме своєчасному виявленню ризикових клієнтів, зменшенню простроченої дебіторської заборгованості та підвищенню точності облікових даних. Одночасно це дозволяє оптимізувати обліково-аналітичні процеси, що забезпечує надійну основу для прийняття управлінських рішень, підвищення якості бухгалтерських послуг та зміцнення фінансової стабільності підприємства на ринку аутсорсингових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бишовець А.О., Степаненко О.І. Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) в обліково-економічній системі підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3. С. 179-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2023_3_27 (дата звернення: 12.10.2025).
2. Бондар Д.О. Аудит розрахунків із замовниками: організаційно методичні особливості. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації : матеріали IV Міжнародної науково практичної конференції* (м. Суми, 18 листопада 2025 р.) / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2025. С. 115-117.
3. Бондар Д.О. Законодавчо-нормативні аспекти обліку розрахунків із замовниками. *Облік, аналіз і контроль в управлінні суб'єктами економіки: тези доповідей XI Міжнародної студентської наукової конференції*. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2025. С. 16-17.
4. Бондарева Т.Г., Немкович О.Б. Безнадійна дебіторська заборгованість у зовнішньоекономічній діяльності: умови визнання та облік списання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2024. Випуск 1. С. 18-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgr_ekon_2024_1_4 (дата звернення: 25.10.2025).
5. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік. Підручник. Житомир: Рута, 2021. 768 с.
6. Венда Ч., Ткачук Л.М. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 84–90. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>.
7. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

8. Колєсніченко А.С., Костін Б.О. Сучасний облік, аналіз та управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні аспекти сучасної статистичної науки і практики*. 2024. С. 23-25 URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/2ab1352c-ec39-4340-a9bc-457f99b44d9b/content> (дата звернення: 24.10.2025).
9. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П., Юрченко О.В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Економічний простір* : зб. наук. пр. 2021. № 166. С. 104–109. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/44a9bbd6-334a-4eb5-bb43-f08105784907/content> (дата звернення: 18.10.2025).
10. Кравченко О.В., Кобець Т.О. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/289/277> (дата звернення: 19.10.2025).
11. Литовченко О.Ю., Сабліна Н.В. Моделювання процесу управління заборгованістю в системі адміністрування фінансової діяльності підприємства. *Економічні науки*. 2022. Вип. 2 (169). С. 49-56. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27939/1/document.pdf> (дата звернення: 11.10.2025).
12. Методичні рекомендації з формування облікової політики підприємства : наказ Міністерства Фінансів України № 635 від 27.06.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13> (дата звернення: 04.10.2025).
13. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності (МСБО, МСФЗ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 05.10.2025).
14. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. №12. 2021. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2021/4.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
15. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 №

237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 17.10.2025).

16. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 17.10.2025).

17. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 22.10.2025).

18. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. *Експертус*. 2025. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst> (дата звернення: 25.10.2025).

19. Онищенко В. Податкова накладна. *Експертус*. 2025. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst> (дата звернення: 29.10.2025).

20. Палій В.Ф. Фінансовий аналіз. *Навчальний посібник*. К.: КНЕУ, 2021. 320 с.

21. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства Фінансів України № 291 від 30.11.1999 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 02.10.2025).

22. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств. К.: КНЕУ, 2023. 400 с.

23. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 04.10.2025).

24. Рахунок 36 (361, 362, 363, 364): Розрахунки з покупцями, замовниками. *Бухоблік в Україні*. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/zadolzhennosti/396-rahunok-36.html> (дата звернення: 29.10.2025).

25. Реєстрація ПН та РК – 2025: строки, штрафи. *7eminar*. URL: <https://7eminar.ua/news/6158-rejestraciya-podatkovix-nakladnix-ta-rozrachunkiv-koriguvannya-pnrk-u-jerpn> (дата звернення: 29.10.2025).

26. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.10.2025).
27. IFRS 9 Financial Instruments. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/> (дата звернення: 12.10.2025).
28. Fayziyeva Munisa Sharofiddin Kizi, Alfira Sofia, Ida Farida Adi Prawira, Yusupov Komaliddin Bakhtiyor Ugli. Sector-Specific Practices of Account Receivables in the Shanghai Stock Market. *Journal of Islamic Contemporary Accounting and Business*, 2025. URL: <https://jurnal.tazkia.ac.id/index.php/jicab/article/view/507/409> (дата звернення: 29.10.2025).
29. Leitch, M. Why the COSO Frameworks Need Improvement. Retrieved from IRMI. URL: <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/why-the-coso-frameworks-need-improvement> (дата звернення: 26.10.2025).
30. Majid Aljassasi and Maria Teresa Matriano. Evaluation on the Management of Account Receivables in Tageer Finance Company, Oman. *Journal of Student Research*, 2023. URL: <https://www.jsr.org/index.php/path/article/view/2057/1330> (дата звернення: 28.10.2025).
31. Svitlana Stender. Improvement of accounting and tax accounting of receivables. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics" 2023*. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/Scientific_Bulletin_of_Mukachevo_State_University_Series_Economics_2023_10_2-42-53.pdf (дата звернення: 12.10.2025).

ДОДАТКИ